XXX ANUL XXX

NR. 9—10 SEPTEMVRIE—OCTOMVRIE 1940

REVISTA TEOLOGICĂ

REDACŢIA ADMINISTRAŢIA

SIBIU, ACADEMIA TEOLOGICĂ ANDREIANĂ

REVISTA TEOLOGICĂ

ORGAN PENTRU ŞTIINŢA ŞI VIAŢA BISERICEASCĂ ÎNTEMEIAT ÎN 1907

APARE LUNAR

SUB PATRONAJUL I. P. SF. MITROPOLIT **NICOLAE** AL ARDEALULUI

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA:

ACADEMIA TEOLOGICĂ „ANDREIANĂ", SIBIU, STR. MITROPOLIEI 24—28

ABONAMENTUL PE UN AN: 260 LEI

ÎNSCRISĂ ÎN REGISTRUL SPECIAL AL TRIBUNALULUI SIBIU SUB Nr. 1—1938

ÎN ACEST NUMĂR:

Ordinea articolelor e determinată numai de necesităţi tehnice

ANUL XXX Septemvrie—Octomvrie 1940 Nr. 9—10

REVISTA TEOLOGICĂ

ORGAN PENTRU ȘTIINȚA ȘI VIAȚA BISERICEASCĂ

REDACTOR: Prof. Dr. GRIGORIE T. MARCU

DOUĂ DECENII
IN SLUJBA ORTODOXIEI ROMÂNEȘTI[1]

de

I. P. SF. SA D. D. DR. NICOLAE BĂLAN
Mitropolitul Ardealului

Praznicul Rusaliilor, care ne întoarce gândul la începuturile Bisericii, de câte ori sosește la noi ne pune înaintea ochilor sufletești problema înoirii omului prin puterea cea de sus.

PUTEREA ÎNOITOARE A DUHULUI SFÂNT

S'au străduit oamenii în toate timpurile să rezolve această problemă de căpetenie numai prin puterile lor — dar n'au izbutit. Pentru că numai prin puterea cea de sus, care se pogoară din izvorul vieții, făptura omenească supusă păcatului se poate renaște la o viață nouă. Numai prin puterea Duhului Sfânt se poate sălășlui în lume o viață mai bună, o viață trăită după voia lui Dumnezeu. Unde se vestește Hristos Domnul și unde Evanghelia pune stăpânire peste viața oamenilor, acolo se pogoară Duhul Sfânt și se face începătura unei vieți noui, pe care lumea nu o poate da. Unde se pogoară Duhul Sfânt, acolo gân-

[1] Cuvântare rostită în Catedrala mitropolitană din Sibiu, cu prilejul solemnităților cari s'au desfășurat în ziua a doua a Praznicului Pogorârii Duhului Sfânt.

duri înalte și sfinte, gânduri ale veșniciei și ale împărăției lui Dumnezeu află intrare în sufletele oamenilor. Acolo o nouă viață se trezește. O atmosferă proaspătă de primăvară cheamă din amorțire puterile bune ale sufletului; acolo oamenii prind curaj și însuflețire pentru adevăr și dreptate, pentru pace și iubire. Numai Duhul Sfânt este în stare să creieze adevăratul climat pentru suflet. El este în stare să scoată pe oameni din robia puterilor întunecoase și să aducă înlăuntrul lor, la biruință, iubirea și viața cea deplină.

Așa s'a întâmplat în Dumineca celor dintâi Rusalii, când Duhul Sfânt pogorându-se în chipul limbilor de foc peste apostolii și învățăceii Domnului, le-a dat curaj și putere să iasă la propovăduire, i-a făcut eroi neînfricați, mărturisind pe Hristos și viața cea întru El. Printr'ânșii Duhul Sfânt pornește să cucerească lumea și să schimbe fața ei. Câțiva pescari simpli de pe țărmurii lacului Ghenezaretului au dovedit atunci o astfel de înălțare de conștiință, cum nu s'a mai pomenit altă dată în istorie. Nici o pedecă nu i-a putut opri în drumul lor și nici o putere de pe lume nu le-a putut înfrânge curajul de a aduce popoarele la ascultarea credinții în Invățătorul lor. O viață nouă a răsărit pe urma propovăduirii lor; oameni noi, generațiuni nouă s'au succedat una după alta și veac după veac mișcarea duhovnicească purtată cu vigoare de urmașii apostolilor, printre lupte și jertfe fără seamăn, a făcut să rodească în ogorul larg al Bisericii, prin puterea cea de sus, ceeace se numește astăzi viața și cultura creștină în lume.

IN SLUJBA ÎNOIRII SUFLETULUI ROMÂNESC

Mulțumesc lui Dumnezeu că în urmă cu douăzeci de ani m'a chemat și pe mine în slujba Evangheliei și a Bisericii Sale. Chemarea mea la acest apostolat, ce mi s'a făcut tocmai în ziua praznicului Pogorârii Duhului Sfânt, m'a obligat ca, întărit prin puterea cea de sus, să-mi pun tot devotamentul și toată căldura inimii în slujba Lui. Ii mulțumesc Părintelui ceresc că mi-a făcut această chemare în zilele fericite când neamul nostru își serba triumful celor

mai avântate aspirațiuni naționale ale sale. Am spus și altă dată și repet și acum, că dacă Cel de sus m'ar ridica deasupra veacurilor și m'ar întreba care timp vreau să mi-l aleg ca să trăiesc într'ânsul, i-aș răspunde: Doamne, tocmai acesta în care mă găsesc acum. Dar dă-mi Tu, Bunule, lumina și puterea ca să mă fac vrednic de el și de misiunea sfântă ce mi-ai încredințat în mijlocul lui!

SOCOTESC DE SINE ÎNȚELES CEEA CE AM FĂCUT

Astăzi, după trecerea alor douăzeci de ani, dându-mi seamă de cele ce s'au petrecut, mărturisirea mea este foarte smerită. Nu pot spune că mi-am făcut datoria, pentru că aceasta este atât de mare pe cât de cuprinzător este idealul Evangheliei; nici că am făcut ceea ce trebuia să fac, pentru că aceasta este atât de mult pe cât de multe sunt necesitățile Bisericii. Cuvântul meu e simplu de tot: ceea ce am săvârșit consider ca un lucru atât de sine înțeles, încât cred că oricine ar fi stat în locul meu ar fi trebuit să facă cel puțin cât am făcut eu.

Eu sunt cel din urmă chemat să mă rostesc asupra celor lucrate timp de 20 de ani. Din partea mea pot să spun doar atât, fără a mă abate dela calea smereniei, că am pus, cu toată curățenia sufletului și cu toată iubirea ce am putut-o cuprinde în inima mea, strădanii și râvnă pentru a fi cât mai de folos Bisericii și neamului meu. Am văzut dela început, limpede, ceea ce trebuia să se facă și m'am silit să împlinesc cât m'au iertat puterile.

ORTODOXIA ÎN VIAȚA NEAMULUI NOSTRU

Am văzut ce-a însemnat pentru poporul nostru Ortodoxia și mi-am dat seama că datoria cea mare a Bisericii noastre ortodoxe, în această epocă, când ne-am strâns toți fiii neamului într'un mănunchiu, este să toarne în toate sufletele românești și în toate alcătuirile vieții noastre cât mai multă lumină din lumina ei, cât mai mult duh din duhul ei, cât mai multă putere sufletească din puterea divină a ei. In aceasta am văzut condiția principală a trăiniciei și a viitorului neamului nostru.

Poporul nostru a trăit prin sufletul lui și prin credința lui. E bine să repețim apăsat această îndelungată experiență morală a sbuciumatului nostru trecut, mai ales în mijlocul împrejurărilor grele de astăzi. Să ne aducem aminte de cuvântul Evangheliei: „Nu vă temeți de cei ce ucid trupul, iar sufletul nu pot să-l ucidă". Nici o armă pe lume nu este în stare să biruiască voința nestrămutată a unui neam de a trăi și de a-și croì viitorul său. Acesta e glasul care se ridică spre noi din mormintele înaintașilor ce-și dorm somnul în pământul țării și cari astăzi ne întăresc în hotărârea noastră de a birui cu sufletul greutatea zilelor.

Când așa am văzut dela început covârșitoarea sarcină a Bisericii în epoca de după înfăptuirea unității noastre politice naționale, mi-am zis: acum trebuiesc căutate și puse în lucrare toate mijloacele, pentru ca sfântul așezământ să-și îndeplinească misiunea.

AM PĂZIT ȘI DESĂVÂRȘIT MOȘTENIREA PE CARE O AM PRIMIT

Cel dintâi lucru care trebuia îndeplinit a fost: unificarea organizației bisericești. De aici, din Sibiu, a pornit cea dintâi chemare la această operă de strângere a tuturor fiilor neamului în jurul altarului strămoșesc și de închegare a lor într'un suflet, într'o credință și într'o organizație unitară a Bisericii pe întreg cuprinsul țării. Și atunci grija și dragostea de a săvârși o lucrare trainică și folositoare ne-a făcut să recomandăm organizația bine încercată pe care i-a dat-o Mitropoliei noastre ardelene nemuritorul ierarh Andrei Șaguna și care trezește răspunderea întregului cler și popor la buna îndrumare a Bisericii și a așezămintelor ei. In acest chip vedeam viața bisericească crescând organic în unitatea ei și în colaborarea rodnică a elementelor constitutive ale ei, sub lumina harului de sus. Partea mea de contribuție a fost aceea a slujitorului credincios care e dator să păzească ceea ce a primit și a moștenit dela înaintași. Roadele se pot vedea până astăzi și nu vor întârzia a se arăta binefăcătoare și de aici înainte.

BISERICA TRĂIEŞTE PRIN PUTEREA APOSTOLATULUI

Lucrarea duhovnicească, care să dea aceste roade, trebue să înceapă dela preoţimea noastră. Biserica trăieşte prin puterea apostolatului. Aceasta e o lege fundamentală de progres a Bisericii. De aceea am făcut apel la cucernicii noştri preoţi, la experienţa celor mai bătrâni şi la avântul şi însufleţirea celor tineri, rugându-i pe toţi să-şi deschidă larg porţile sufletului pentru ca să primească înlăuntrul şi în viaţa lor pe Hristos Domnul, căci numai cu El şi prin El suntem puternici în misiunea noastră. Noi suntem unelte slabe, dar avem cine să ne întărească cu puterea de sus: e mai Marele păstorilor şi Stăpânul vieţii noastre. Să ne naştem din nou întru viaţa cea după Hristos — aceasta trebue s'o vrem. Trebuie să avem noi mai întâi în sufletele noastre ceeace voim să dăm poporului. Trebue să fi pus stăpânire voia lui Dumnezeu peste noi, ca să putem chema şi poporul la ascultare de voia Celui de sus. Căci acesta este cel mai mare program de viaţă: să vrei şi tu cum vrea Dumnezeu.

Călăuzit de acest gând, am organizat din nou şcoala de creştere a preoţimii şi am înzestrat-o cu tot ceea ce-i trebuia, dar mai ales cu profesori pregătiţi cu părintească purtare de grijă la şcoli înalte în ţară şi străinătate, pentru ca să-şi poată îndeplini chemarea de a da preoţi luminaţi Bisericii şi părinţi sufleteşti plini de tot devotamentul pe seama poporului credincios.

N'am nesocotit nici principiul de a face păstorire şi cu preoţii, dacă voiam ca ei, la rândul lor, să facă bună păstorire cu poporul. Astfel am întocmit şi pus în aplicare mijloace pentru a stimula zelul preoţimii şi a perfecţiona metodele de păstorire ale ei.

„STEGARUL" AUTONOMIEI BISERICII NOASTRE

Spunea adineaori Prea Sfinţitul Episcop Andrei al Aradului, în pătrunzătoarea sa cuvântare, că am purtat cu bărbăţie steagul autonomiei bisericeşti. Da, am avut în toată vremea convingerea fermă, că Biserica trebue păstrată li-

beră, pentrucă ea vine nu dela oameni, ci dela Hristos care trăește cu ea și în ea, iar Hristos nu poate fi subordonat nici unei puteri și nici unei autorități de pe lumea aceasta. Biserica trebue să rămână autonomă, așa cum a voit-o Capul și Intemeietorul ei, ca să-și păstreze legătura cu țintele ei supranaturale și răspunderea întreagă pentru realizarea acelor ținte. Eu am văzut Biserica tare în statul nostru prin misiunea ei religioasă în mijlocul națiunii noastre. Aceste condiții de viață ale Bisericii trebuesc respectate din toate părțile, dacă vrem ca Biserica noastră să fie în primul rând și mai presus de toate Biserica lui Hristos, lucrătoare spre mântuirea tuturor.

Dar legătura dintre Biserică și Stat trebue să fie la noi strânsă, sinceră și binevoitoare. Nu suprimându-și atribuțiile, ci respectându-și-le împrumutat și sprijinindu-se din toate puterile pentru binele și prosperarea poporului. Asupra statului nostru național voim să se reverse lumina lui Hristos prin Biserica noastră națională.

BISERICA NOASTRĂ E BISERICĂ A POPORULUI

N'am pierdut din vedere nici o clipă caracterul Bisericii noastre ca Biserică a poporului. Ea își are originea dela Dumnezeu, nu dela popor, dar este trimisă să lucreze în mijlocul națiunii noastre și această națiune a îmbrățișat-o cu tot sufletul ei, a primit-o și simțit-o în toată bună vremea și în tot locul ca pe Biserica națională a sa. Cred că la nici un alt popor nu găsim o sinteză atât de frumos realizată în decursul istoriei între Biserică și națiune, ca la noi Românii. Biserica noastră este locul sfânt de unde îi vorbește Dumnezeu neamului nostru, de unde ne descopere voia Sa și ne împarte darurile Sale cele mântuitoare. Biserica noastră s'a făcut una cu noi, cu bucuriile ca și cu suferințele noastre. Poporul și-a încredințat ei toate comorile sufletului său, iar noi, slujitorii Bisericii, am fost legați indisolubil în bine și mai ales la greu cu soartea ce-a avut s'o îndure poporul nostru.

Dealungul veacurilor, suferințele lui au fost și suferințele noastre, bucuriile lui au fost și bucuriile noastre, izbânda

lui a fost și izbânda noastră. Pentru popor trăim și astăzi, pentru el muncim și pentru binele lui suntem gata să aducem orice jertfă ni s'ar cere.

FAPTE DE TREZIRE ȘI ÎNTĂRIRE A CREDINȚEI

Drept aceea pe bărbații noștri cu carte i-am chemat la altarul Bisericii, arătându-le datoria de a se face interpreții luminați ai credinții strămoșești înaintea poporului care se lasă cucerit mai curând prin puterea exemplului decât prin strălucirea vorbei. I-am sfătuit pe unii cărturari să se întoarcă dela glasul de sirenă al francmasoneriei și pe scriitorii noștri să-și folosească darul scrisului numai pentru ceea ce poate să lumineze și să întărească sufletul acestui neam. Am încurajat și sprijinit înființarea de asociații religioase în popor: „Oastea Domnului", societatea „Sfântul Gheorghe" a tineretului, Reuniunile de femei, ș. a. și am coborât scrisul bun în mijlocul lor. Prin toate am voit să trezesc simțul de răspundere al obștei celei credincioase către Biserică și către bunurile spirituale ale ei la o nouă viață.

LOZINCA NOASTRĂ: „NIMIC FĂRĂ DUMNEZEU!"

Acțiunea Bisericii trebue să se strecoare, ca un duh de viață, în toate strădaniile și unghiurile vieții poporului nostru, potrivit cu loznica Casei noastre domnitoare: „Nihil sine Deo", nimic fără Dumnezeu. Un popor care prin Biserica sa își pune razimul în Dumnezeu, rămâne ca o stâncă neclintită în mijlocul valurilor acestei vieți.

Călăuzit de aceste principii și orientări am lucrat în cei douăzeci de ani de păstorire, silindu-mă să fac zi de zi cât de puțin din multul care trebuia realizat. Am văzut și văd și astăzi atât de mare misiunea Bisericii și a noastră a slujitorilor ei, încât cu smerenie mă gândesc la rezultatele silințelor mele. Ceea ce am putut face socotesc ca un lucru atât de sine înțeles și încadrat în limitele necesarului, încât, dacă nu v'ați supăra, îmi vine să pun întrebarea: oare pentru ce mă sărbătoriți? Inaintea mai Marelui păstorilor și a Stăpânului vieții mele nu mă pot pre-

zenta azi decât cu o mână de seceriş. Dar, Doamne, cela ce ai făcut să sporească cele cinci pâni şi cei doi peşti, săturând mulţimile în pustie, fă să sporească şi această mână de seceriş al slugii Tale...

MULŢUMIRI CREŞTINEŞTI

Mulţumesc din toată inima Prea Sfinţiţilor ierarhi şi fraţi ai mei întru Domnul pentru cinstea şi pentru sprijinul pe care mi l-au dat în toate lucrările noastre. Pe noi ne-au unit în legături sufleteşti aceleaşi concepţii şi aceleaşi îndemnuri de lucrare, ca între fraţii cei adevăraţi.

Mulţumesc celor ce au organizat această sărbătorire: Prea Sfinţitului Episcop Andrei al Aradului pentru simţemintele ce mi-a tălmăcit în numele clerului şi poporului din toate eparhiile Mitropoliei noastre; Prea Sfinţitului Episcop Nicolae al Clujului pentru prea frumosul volum cu care m'a cinstit în această zi şi care mi-a făcut mare bucurie; ca unul care am iubit cartea, mulţumesc tuturor celor ce au contribuit şi au ostenit la publicarea acestui volum.

Mulţumesc iubitei mele preoţimi, care în toată vremea celor douăzeci de ani m'a înţeles şi m'a urmat în realizarea programului pentru care împreună am ostenit. Am avut marea mângâiere de-a fi văzut preoţimea noastră făcând progrese îmbucurătoare în toate privinţele şi răspunzând cerinţelor mereu crescânde ale vremii. Domnul să binecuvinteze munca ei!

Mulţumesc şi scumpului nostru popor credincios care totdeauna mi-a dat sprijinul, ascultarea şi dragostea sa. L'am cercetat prin satele noastre, i-am ascultat păsurile, i-am cercetat lipsurile, i-am iubit sufletul său bun şi credincios, însuşirile alese şi marile posibilităţi de desvoltare ce le are. Cetind în sufletul lui, adeseori mi-am înviorat zelul pentru a-i fi povăţuitor pe calea luminii şi a progresului.

Mulţumesc şi guvernelor care s'au succedat la cârma ţării şi cari mi-au dat sprijinul lor înţelegător.

RUGĂCIUNE

Din mijlocul învălmăşelii de astăzi din lume, din mijlocul îngrijorărilor cari apasă și inimile noastre, privind spre începuturile Bisericii, când prin suflare de vifor și prin limbi de foc Duhul Sfânt își face intrarea triumfală în slabe inimi omenești ca să le întărească credința și să le înalțe curajul — către Tine, Părinte ceresc, îmi îndrept glasul meu și cu osârdie mă rog: ocrotește sfântă Biserica Ta cea dintre noi, luminează pe slujitorii și păstorii ei, povățuește-mi pașii vieții și'n zilele ce-mi vei da să-ți mai slujesc Ție, Stăpânului meu; coboară binecuvântările Tale asupra Țării noastre, asupra Tronului și Regelui nostru; trimite-ne darul Tău cel mai mare: pe Duhul Sfânt și dătător de viață, ca să ne deschidă porțile viitorului spre a împlini voia Ta și a trăi spre slava Ta în veacuri nesfârșite!

Doamne al puterilor, fii cu noi!

SUFERIM, CA SĂ CLĂDIM O ȚARĂ NOUĂ!

de

Diacon Dr. GRIGORIE T. MARCU
Profesor la Academia teologică „Andreiană"

S'a împlinit în toamna aceasta un an de când a început — după abia două decenii de pace aproximativă — un nou răsboiu. Din întâmplare, nu toate popoarele au fost târâte încă în învălmășala lui, dar continentul întreg îi simte urmările. Lipsurile, suferințele, jalea și groaza au cuprins ca o molimă toată Europa și au sguduit cu violență și celelalte părți ale planetei.

Cruțați până acum de ororile acestei încăierări sălbatice, în vâltoarea căreia mizeria și moartea au aruncat cele mai uluitoare unelte de nimicire ale unei tehnici ce-și zice „înaintată", noi Românii ne-am dat seama de la început că va fi tare anevoie — dacă nu cu neputință — să ne strecurăm nevătămați printre vămile acestor vremuri grele ca un blestem. Se știe doar că până și cele mai domoale cutremure nu rămân fără urmări asupra ținuturilor învecinate cu locul sinistrului.

Ne-am pregătit deci de suferință în clipa când, în jurul nostru, s'au dislocat înjghebări statale cu istorie veche ca și cea a poporului nostru, dar și cu granițe tinere ca cele ale României rotunde. Răsboiul fusese pornit — așa s'a spus și s'a repetat de cei ce l-au provocat — pentru „corectarea" prin silnicie a sfintei dreptăți ce ne-a adunat laolaltă și pe noi Românii, înainte cu douăzeci de ani.

La 29 Iunie a. c., ne-am dat seama că veghea noastră înarmată — pentru asigurarea căreia ne-am dezorganizat brazda și ne-am rupt de la gură pâinea cea de toate zilele — a fost inutilă. Rusia sovietică ne-a pretins să-i înapoiem Basarabia și — culmea! — Bucovina de Nord. Aceasta din

urmă, ca despăgubire pentru „daunele" ce i le-am pricinuit prin deținerea „pe nedrept" a pământului, *românesc* din vecii vecilor, dintre Nistru și Prut.

Ne-am rotit cu jale privirea peste fruntarii. Erau pustii. Nici un prieten, nicăeri. Pretutindeni rânjete pofticioase; pretutindeni păsări de pradă. Și am ales. Am ales umilințele unei cedări dureroase: în patru zile am curățat teritoriile pomenite, așa cum s'a putut într'un răstimp chinuitor de scurt și hărțuiți și maltratați la tot pasul de bandele de derbedei, între cari cei înfierați cu stigmatul vânzătorului Iuda erau cu osebire numeroși și agresivi. Am ales rușinea aici — așa ni s'a spus de sus — ca să ne salvăm obrazul altundeva, ca să ne menținem la Sud și la hotarul de Apus.

Și am crezut că va fi așa!...

Știam că soarta statelor mici — mai cu seamă în vremuri de bejenie, când forța primează justiției — este desnădăjduitor de ingrată: sunt trecute, după bunul plac, de la remorca unei mari puteri, la a alteia. Știam! Și am acceptat și acest transfer de zonă de influință. Cu un singur scop, tare ca o condiție la respectarea căreia ții mai mult decât cu îndărătnicie: muceniceşte. Era în joc ființa Neamului. Cu toate că știam că națiunile tinere, viguroase, ca a noastră, nu mor, *nu pot fi omorâte,* nădăjduiam că noua orietare a politicii noastre externe va cruța națiunea de pârjolul suferințelor vremelnice, de pălmuirile ciuntirilor teritoriale.

Dar ne-am înşelat și de astă dată.

Ne-a fost hărăzit un răgaz — prea scurt răgaz, și umilitor ca o pomană de care preferi să te lipsești — ca să ne uscăm lacrimile ce-au curs șuvoi în urma răpirii Basarabiei și a Bucovinei de Nord. Un răgaz de două luni abia încheiate...

Și apoi, am fost pălmuiți din nou, am fost din nou aruncați pe masa de operație. In numele unui principiu în aparență nobil și înalt — acela al lichidării pe cale pacinică a diferendelor teritoriale dintre noi și vecinii încă nesatisfăcuți — am fost poftiți politicos, și mai ales energic,

să ne înțelegem cu ungurii și cu bulgarii. Tratativele dela Turnu-Severin și Craiova începeau deci, în aplauzele unei prese pământene și străine care se prăpădea de dragul nostru și al unei împăcări la care trebuia să se ajungă prin concesiuni mai dureroase ca suprema jertfă, pe cari avea să le facă numai o parte.

Discuțiile dela Craiova mergeau neted. Nu tot așa cele dela Turnu-Severin.

Ardealul, Ardealul acesta magnific, în care dudue o conștiință națională strivitoare, s'a sculat ca un uragan. Indignarea fierbea nu numai în inimi, ci și pe buzele tuturor. Stăpânirea a aflat atunci, fără ocol, că indignarea care umpluse țara lui Horia și a lui Iancu era pricinuită de însași acceptarea recunoașterii existenței unor diferende teritoriale între România și Ungaria. Țara de dincoace de munți, cu pumnii strânși, scanda vechea și nestăpânita ei vrere: „Nici o brazdă!" Și, ca'n vremile eroice de altă dată, „Deșteaptă-te Române" făcea să vuiască văile, să freamăte codrii, să tresară munții. Ecourile vijelioasei noastre deșteptări naționale au răsbătut până la masa întinsă colo departe, la buza Dunării, învălurită și ea de atâta durere. Balanța se pleca în spre vrerile noastre, și delegații români au înțeles ce aveau de făcut. Tratativele au fost, prin urmare, rupte. Nu de influințe externe, nu de amestecul unor factori neprevăzuți. Tălăzuirile de nestrămutată vrere ardelenească au rupt zăgazurile așteptării noastre cuminți, încrezătoare în biruința dreptății. *Ele* au „torpilat" conversațiile româno-maghiare, cum avea să noteze a doua zi — pe bună dreptate — presa mondială.

Am respirat, ușurați, încă odată... Ca să cădem victimă, câteva zile mai târziu, elementului „surpriză". Puterile axei, alarmate de evoluția neprevăzută a situației, au convocat pe împuterniciții celor două state, la Viena, pentru a rezolva ele diferendul.

Era în 29 August a. c. Un Consiliu de Coroană a fost convocat numai de cât pentru a decide dacă acceptăm arbitrajul. Aproape jumătate din sfetnicii regali — între cari e aproape de prisos să mai subliniem că era și I. P. Sf.

Mitropolit Nicolae al Ardealului, ca și I. P. Sf. Mitropolit unit Alexandru al Blajului — au tălmăcit cinstit și curajos glasul Ardealului:

— *Nu putem încredința soarta poporului român pe mâini străine!*

A doua zi, Vineri 30 August a. c. — Vinerea patimilor românești — nouile hotare românești, în spre Apus și Miază-Noapte, erau trasate. Fără consimțământul Ardealului, firește. Adică prin silnicie.

Nu cunoaștem motivele cari au dus la acceptarea arbitrajului ce sfâșie trupul Țării românești. Ministrul nostru de externe, care a semnat sentința ce rupe jumătate din pământul obârșiei românești, trecându-l în chivernisirea împilatorilor lui de veacuri, a făcut în declarațiile sale aluzii la ele și a arătat că deocamdată nu pot fi divulgate. Fapt este că din nou năfrămile s'au udat cu lacrimile durerilor de nepotolit și că toți gorunii Ardealului își revendicau bărbătește dreptul de-a primi cu seninătate botezul morții cum făceau străbunii. Dar această onoare ne-a fost refuzată!...

Astăzi, pe drumurile Ardealului trec carăle honvezilor, fumegă munții Gilăului și țara lui Gelu umple ușile temnițelor în cari au putrezit atâtea oseminte românești, în care a gemut și nădăjduit atâta colțuroasă îndărătnicie dacă, iar Horia și Iancu și toți martirii din 1918 se răsucesc în morminte blestemând dreptatea oamenilor. Bine a spus cineva că revizionismul își schimbă patria. De astă dată, pe bună dreptate.

Europa n'a putut avea odihnă din pricina alor un milion și jumătate de maghiari pripășiți printre românii întorși *acasă* la 1918, cari s'au bucurat de pâine, de pământ și libertate în rând cu noi. Iși poate închipui oare, cineva, că pacea va dăinui pururi în acest sector continental acum când aproape un milion și jumătate de români neaoși, de dârji coborâtori din Decebal, sunt aruncați în cea mai amarnică robie?

Știm că 'n felia de pământ ce ne-a fost răpită cu silnicie se prăznuește *astăzi* restaurația volniciilor; știm că'n liniștea nopților cântate de Coșbuc se sparg râsete de hun.

Dar mai știm și aceea că destrăbălatele jubilări ale celor miluiți cu o pomană atât de jinduită, încă de pe acum sunt acoperite de strigătul năprasnic ca un jurământ care le răspunde din dosul fragilului hotar:

— *Nu, nu!... niciodată!*

Știm că biruitorii fără luptă, de azi, vor repeta cu poetul:

Noi am venit întâi aici!

Dar știm și aceea că replica noastră va fi fulgerătoare:

Noi n'am venit... Suntem de-aici.

E o sfântă certitudine. Ea fierbe pe toate buzele.

Nu putem preciza când va veni ziua în care bucuria se va întoarce din nou la noi, umflându-ne pieptul și întărindu-ne brațul. Și nu știm câte jertfe va mai cere pregătirea ei. *Dar știm că ea va veni!* Neamul românesc încă n'a pierit. In acea zi, rugina de pe flintele martirilor ardeleni va fi spălată degrabă și definitiv.

Imi cântă 'n minte cuvintele risipite de inima generoasă a Mitropolitului Ardealului peste marea de capete ale celor ce-i cerșiau deunăzi încurajare, sub ferestrele reședinței sale:

— *Un neam în sufletul căruia nu s'a stins spiritul de jertfă, nu-i învins niciodată!*

*

Neamul întreg și-a reluat doliul întrerupt după abia două decenii de înseninare. Dar nu pentru multă vreme!...

Conflictul care ne-a îngenunchiat, e vechiu. Cu atât mai bine: îl vom combate cu arme noui. Mai bine morți în picioare, decât îngenunchiați de vii!

Această ultimă izbitură a fost de ajuns ca să ne desmetecim. Știm ce avem de făcut. Vom zidi un *suflet nou* în fiecare piept de român — *ca să putem clădi o Țară nouă.*

Ne întoarcem la vremile eroice de altă dată, cu mic cu mare, la vremile tăbărâte de uitarea în care le-au înădușit leșinăturile unor concepții străine de firea cumpănită și vânjoasă a Neamului nostru.

Am uitat de comorile noastre, de tainițele epicelor isbânzi românești de altă dată, sârguind prea mult în maimuțărirea altora.

Destul!

Ardealul întreg scandează astăzi infuziile de ozon patriotic ale poetului plecat în sicriu din gropnița de la Ciucea, ca să se mute 'n altă Țară:

Veniți, veniți, căci adevăr zic vouă:
Ori vă mutați hotarul mai departe,
Ori veți muri cu trupul frânt în două

(Octavian Goga)

Ardealul întreg, cu obrajii brăzdați de șiroaiele suferințelor lui milenare, își aduce aminte că

Noi prin vremi ce ne 'ncercară
Altă armă n'am avut
Numai dragostea de țară
Ce strămoșii ne-o lăsară,
Și pe Domnul Sfânt de scut.

Dar ne-a fost destul atâta
Fruntea sus, voi frați ai mei!
Astfel Cerul hotărât-a
Să se 'nalțe amărâta
Țară, prin puterea ei!

(Gh. Coșbuc)

Ne-a fost destul!... ne-a fost destul!... hăuește peste veacuri răbdarea străbunilor — și buciumul tribunilor.

Chemările lor plutesc în aer, irezistibile!

EDUCAȚIUNE PRIN RELIGIE

de

Prof. GHEORGHE MAIOR
Profesor la Școala normală „A. Șaguna"

Ceea ce mai rămâne, când tot ce s'a învățat în școală se uită, este educațiunea.

Emerson

Educațiunea este arta de a ajuta pe copil să dobândească prin voință proprie cât mai multe *virtuți*, să devină un *virtuos* în săvârșirea binelui.

Prof. Gh. Maior: Smerenia

Școala românească de după războiul mondial renunțase să mai facă educație. A trebuit să se ivească câteva simptome îngrijorătoare în viața elevilor, pentru ca deodată toți să observe, că întreg învățământul suferе de un defect de proporții. Indată a început să cadă o ploaie de măsuri de îndreptare.

Ministerul instrucțiunii publice devine minister al educațiunii naționale. Legi, regulamente, ordine, îndrumări și instituții auxiliare amintesc slujitorilor școalei, că datoria lor principală este să facă educație. Ziarele, revistele literare și de specialitate, diverși conferențiari publici și fel de fel de congrese discută pe larg problema. Profesorii, unii calm, alții mai nervos, își încoardă puterile să ducă practic la îndeplinire „cerințele vremii". Răul trebuia remediat în grabă și cu mijloace radicale!

Multe bunevoinți pripite însă se frâng și cad pe cale înainte de a ajunge la înfăptuire. In domeniul educațiunii, oamenii cari vreau să dobândească rezultate imediate, nu pot secera decât desiluzii. Aici roadele încep a se ivi și se pot pipăi abia când generația a ajuns la rosturi cu răspundere publică. Caracterul crește încet ca stejarul! Și nu crește dela sine, fără îngrijire, cum s'a crezut până de curând, când mereu ni se spunea că chestiunile economice

primează, lăsându-se grija de şcoală mai la o parte. Câtă trudă, câtă atenţie de fiecare clipă, câtă osteneală cheltuită cu pricepere şi cu iubire neţărmurită cătră tinărul sad al vieţii omeneşti nu cere el din partea unuia, sau unora, cari ştiu ce vreau şi ce trebue să facă pentruca din munca lor să iasă educaţiune!

Nu-i destul să fii tobă de carte şi plin de teorii ca să poţi face creşterea altuia. Aruncarea unei cantităţi de cunoştinţe, pretins utile numai de dragul cunoştinţelor, în numele culturii sau al ştiinţei, nu e muncă educativă, afară doar de cazul, că elevul trage concluziune pentru viaţă: de a nu fi ca profesorul lui, — căci se întâmplă şi aceasta. — Alteori graba, nerăbdarea, nepăsarea sau răceala din sufletul „educatorului" îngheaţă, uneori pentru totdeauna, şi cele mai calde bunevoinţi de pe băncile din faţa lui. Dar nici umblarea prin nori, pentru a nu fi rece, nu însemnează educaţiune. Cu atât mai puţin a toca mereu la urechea elevului cum trebue să fie, iar tu să nu te simţi obligat a urma o iotă din cele ce i le ceri lui. Cel mai păgubitor serviciu i se face educaţiunii propoveduind apă şi bând vin. Şi vai de educaţiune şi de cei de educat, când „educatorului" îi e silă de munca ce singur şi-a ales să facă!

Educatorul adevărat are ceva de sus, are o aureolă ca a sfinţilor, ţâşnind din el în jurul întregii sale fiinţe şi în toată fiinţarea sa sub soare, are o autoritate nediscutată care impune şi se impune fără să vrea el şi care nu rezultă nici din titlul lui, nici din textul vreunei legi şi nici din fiorii reci pe cari îi deşteaptă catalogul cu ameninţările lui! Iată dece nu oricine poate face educaţiune, chiar dacă inima i-ar fi numai bunăvoinţă şi strădania căptuşită cu cele mai bune intenţii. A avea cunoştinţe multe şi pregătire temeinică şi a face lecţii bune, hotărît e de mare folos pentru *instrucţie* şi pentru *educaţiunea materială,* ajutând elevului să-şi însuşească cu uşurinţă cunoştinţele, şi de mare preţ pentru *educaţiunea formală,* cizelând şi agerind „facultăţile" celui de pe bănci prin frământarea cunoştinţelor, dar e foarte puţin, uneori disparent de puţin bine pentru *educaţiunea morală,* pentru desvoltarea caracterului unui

elev. Un bun prelegător nu este totdeauna și un bun educator. Ori, lucru curios, celui pus să facă educațiune, nu i se cere să facă dovada capacității lui în acest domeniu. La abilitare, toate probele, scrise, orale, practice, nu constată decât cantitatea de cunoștințe și destoinicia de a le împărtăși și nicidecum însușirile și forța lui de educator. Ce folos de cunoștințele și de meșteșugul de a preda minunat al cutărui vestit profesor, dacă el nu poate face lecții decât cu revolverul pe catedră sau amenințând cu ciomăgeală fără cruțare?

Vor remedia neajunsul nou înființatele școli normale superioare sau agregațiile? Dea Domnul să vadă școala românească cât mai curând ziua, în care va fi slujită de apostoli, nu de meșteșugari și de mercenari!

După om, educația mai este ajutată și de materii și de diferite mijloace corăspunzătoare. Este adevărat că nu toate materiile din școala secundară se pretează la fel pentru a face educațiune. Dar aceasta nu îndreptățește pe profesorii respectivi să se desintereseze de buna creștere a elevilor lor, folosindu-se și de alte mijloace decât cele legate oarecum organic de specialitate. Dacă sunt materii „seci", sunt și materii a căror menire e exclusiv educativă. Intre acestea, locul prim îl are Religia.

Asupra activității școlare legate de acest titlu vrem să ne ațintim privirea mai cu deadinsul. E firesc deci să ne întrebăm și să încercăm să răspundem, arătând *cum se poate face educație în școala secundară prin Religie.*

Aruncând în fuga condeiului constatări și sugestii, nu urmăresc să scot fișierul pentru a face dovadă de „erudiție" împrumutând ieftin din cartea altora și modificându-i stilul s'o prezint lumii drept a mea, ci socotind că scrisul care nu răsare din nevoile noastre specifice nu prinde și nu ține de cald, voi încerca să fac teoria unei experiențe de preot, de catihet la școală primară și de profesor care și-a iubit cariera și a urmărit cu ardoare ridicarea fiilor lui duhovnicești, care, chemat în controlul învățământului religios și de biserică și de stat, a avut prilejul să observe

și să compare și ce fac alții cu ceeace însuș a încercat și a făcut. Nefiind mercenar la catedră, cred că o muncă devotată și atât de îndelungată îmi va da dreptul să vorbesc nu frumos și idealizat ca o carte din streini, ci cu adevăr și practic, din viață, din viața noastră și pentru ea și sper să fiu de oarecare folos celor ce poartă în suflet dorul de mai bine al bisericii și neamului nostru prin aleasă creștere dată vlăstarelor lor tinere.

Când se va face un istoric al învățământului nostru religios dela începuturile sale până în zilele noastre, se vor putea spune multe și bune și rele. A fost o vreme când era aproape inexistent. A ajuns apoi vasal și tributar apusului, când romano-catolic, când protestant, când amândoura, uitând că învățământul ortodox diferă atât de mult și ca duh și ca scop și mijloace. Răsboiul mondial ne-a găsit cu oarecare tradiție, ceva mai temeinică dincoace decât dincolo de Carpați, fără a ne căuta însă pe noi înșine. După răsboiu, ceeace era în acest domeniu dincolo cu ceeace se găsea dincoace, a intrat în luptă lungă și grea. Biruința a fost câștigată de Ardeal, însă cu însemnate pierderi.[1] In această încăierare nobilă, s'au găsit entusiasme și străduințe vrednice de toată lauda pe întreg cuprinsul țării, păcat numai că răsăreau izolat și se găseau mai mult în faza empirică, fără a fi fost suficient întrebuințate și încurajate. Autoritatea școlară a statului n'a prea înțeles rostul unui bun învățământ religios. Biserica, preocupată mereu de probleme mari, nu i-a acordat toată atențiunea, uitând că problemele cele mari, reclamând timp și oameni formați pentru înfăptuirea lor, se duc la bun sfârșit, se rezolvă pe teren de acești neînsemnați ai Domnului din școala secundară, că viitorul crește deodată cu sufletul micilor creștini, ghemuiți în bănci! Ce s'a făcut, s'a făcut mai mult din prisosul inimii unor devotați ai catedrei. Prin ei, prin sbaterea acestor câțiva buni, izolați între ei,

---

[1] In Vechiul Regat religia se propunea numai în cl. I—III, apoi și în IV și V și numai greu s'a cedat să intre în toate clasele. La noi erau câte 2 ore de fiecare clasă dela I până la VIII. Azi avem religie în fiecare clasă, dar nu în două ore. Aranjarea materiei pe clase am dat-o tot noi, la toate categoriile de școli.

de atâtea ori neînțeleși și neajutați, s'a ajuns să avem azi relativ un bun învățământ religios secundar (nu și primar!), deși are încă un caracter prea pronunțat de instrucție religioasă, educația ascuzând-o încă sub un văl prea des de vorbărie. Dar se va ajunge, cred, destul de repede să fie unanim acceptată părerea că Religia are drept scop principal educația, iar instrucția un rol de *mijloc* educativ.

Educația la Religie se poate face în multe chipuri și prin diverse mijloace. Se poate face și prin felul de a preda, deși acesta ținteşte instrucția, şi prin cultivarea rugăciunii, prin exortație, prin participarea la serviciile divine, prin împărtășirea sfintelor taine, prin meditație și alte exerciții spirituale, prin diagnosticarea exactă şi vindecarea unor boale sufletești, morale, prin convorbiri particulare cu elevii participând la bucuriile și durerile lor, prin biblioteca şcolară, prin comunitățile de muncă și prin felul de a fi al profesorului de religie.

In legătură cu acestea vreau să fac puțină „teorie", sperând, cum spuneam, să fiu de folos celor ce vor vrea să mă înțeleagă.

1. FELUL DE A PREDA

Domnul nostru Iisus Hristos voia să redea oamenilor mari inima curată și nevinovată a copilașilor. Invățământul religios creştin ortodox, folosind metoda Domnului, vrea să crească pe copii păstrându-le inima așa cum îi place Ziditorului și când vor fi oameni mari. Climatul sub care se poate produce această creștere este cel al iubirii. De aici, dela iubire are să plece totul, ținându-se mereu seamă de vârsta celor de educat.

Programul analitic însuș poartă în sine semnele acestui postulat. El indică direcțiunea lucrării de făcut. Trebue studiat și aprofundat. După multă sbatere, mi-a reușit încă din 1925 să văd acceptat, în împărțirea materiei pe clase, principiul istoric-genetic, singurul firesc și corespunzător vârstelor. Dacă religia e una şi aceeaș pentru toți, fiind viață și pentru viață, având în vedere întreg sufletul

și nu numai părți sau facultăți ale lui, sunt totuși părți de materie, care mișcă mai mult voința, altele sentimentul și altele înțelegerea, fără a da dreptul să se susțină că trebue să urmărim numai una dintre acestea. De altfel și vârsta aduce cu sine asemenea particularități. Dela 10 la 13 ani în general predomină sentimentul, dela 13—16 ani voința, dela 16—23 duelurile de inteligență. Acestor stadii le corespunde firesc Istoria Biblică, apoi Istoria Generală a Bisericii și Istoria Bisericii Române și în sfârșit, Dogmatica, Morala și Apologetica, exact firul istoric în care s'au și desvoltat. Prelucrarea lor urmează să se conformeze cerințelor psihice ale vârstei.

Deseori am auzit profesori cari se întrebau ce rost are Istoria generală a Bisericii și mai ales cea națională? — și pledau pentru scoaterea lor din programă. Inacceptabilă este o asemenea părere. Istoria Biblică arată cuvântul Domnului către noi pentru realizarea împărăției Lui între oameni, economia mântuirii; Istoria generală a Bisericii dovedește cum și cât au realizat fiii pământului din cuvântul cerului, deci voința omului deschizând sau închizând, ajutând sau împiedecând realizarea pe pământ a împărăției Lui; Istoria Bisericii Românești va descifra din galbenele file realitatea românească, ca faptă și ca atitudine creștină ortodoxă, iar materiile din cursul superior al școlii secundare vor face înțeles și documentat temeiul învățăturii care a putut crea astfel de valori imanente și transcedente. Când astfel se înțelege programa analitică, hotărât că felul de predare ia înfățișarea potrivită și dela sine provoacă activitate educativă.

Sufletul armonizat al profesorului va crea un duh, o atmosferă, o ambianță psihică, proprie adevărului pe care-l propovăduiește. Ora de religie trebue să nu mai apară ca o „oră" oarecare. Ea trebue să fie *o oră de sărbătoare*, dorită, așteptată de elevi. Dacă ora de religie e oră de plictiseală, prin faptul că nu răscolește nimic în sufletul tineresc, sau dacă e timp de chinuire mintală, de silnicie, de bruscare a sentimentelor bune și a demnității omenești, de „tremurat" ca la Matematici sau la Chimie, s'a dat evan-

ghelizării lovitura cea mai grea. Poticneală în calea formării de convingeri religioase! Spărtură largă în opera de educare! Ora sărbătoare cere un duh al său, o anumită atitudine în felul de a fi al profesorului, în felul de a vorbi și în felul de a trata pe elevi. De aici pornește influența lui educativă!

In lipsa acestora la mânuitor, s'a aruncat vina insuccesului pe metodă. Cât ponos n'au purtat și nu poartă încă faimoasele trepte formale! Și ele se găsesc în parabolele Mântuitorului, în propovăduirea apostolilor, în predicile Sfinților Părinți, în cuvântările marilor oratori! Teoria herbarth-zilleriană e teoria practicei firești de veacuri glorioase și nu e vinovată de insuccesul provocat de lipsa unor calități ale propunătorului. Unde nu e duh, treptele putrezesc! Religia e *adevăr* vecinic, care trebue *iubit* și strecurat în fiecare firicel de nerv, pentruca imediat ce i se dă ocazie să se poată transforma *în faptă*, iar în sufletul altuia nu ne putem strecura decât prin *vorbă* și *exemplu*, cari se adresează creerului. Numai prin acesta comandăm celorlalte facultăți și aceasta se face după anumite legi! Treptele formale nu sunt un tipar, un șablon, în care turnăm orice, fără discernământ, pentru a-i da forma lor tipică, ci o indicație, o linie logică și psihologică a mersului unei lucrări spirituale de împărtășire de cunoștințe, îngăduind mlădiere după natura subiectului, a firii propunătorului și a ascultătorilor. Ortodoxia nu se poate împăca niciodată cu metoda retorică sentimentalistă a școalei „active" dela Bremen. Noi avem o dogmă de păstrat (rațiune), un cult de înțeles, iubit și practicat (simțire) și o atitudine morală de dovedit conștient în fiecare clipă (voință). Nu ne putem deci mulțumi numai cu deșteptarea vagă și prin neadevăruri a sentimentului religios! Aceasta ar însemna să înlocuim protestantismul sec rațional cu unul anarhic sentimental! Folosindu-se logic și psihologic treptele formale și în duhul ortodoxiei care vrea cer nou și pământ nou, coborând cerul cu milostivire asupra pământului, se face și educația armonică a sufletului și a facultăților lui, unificând, solidarizând „întru una" pe cei educați cu cei de educat.

„Dacă pledezi pentru ele, spune-ne, dece n'a dat roade învăţământul religios?" Iată o întrebare care mi s'a pus şi la care răspund şi acum: fiindcă la Religie nu s'a făcut „religie", ci s'au *demonstrat* (în înţeles geometric) proverbe, s'a făcut un fel de intuiţie ca pentru Limba română. S'a uitat un fapt capital, că propunătorul este reprezentantul Bisericii Domnului şi că are să plece dela învăţătura ei, dela duhul ei păstrat dealungul istoriei ei, dela practica ei, pentruca împărtăşindu-le micului creştin să crească din el pe încetul un creştin mare şi luminat, devotat Bisericii care l-a născut din nou prin apă şi prin Duh. Marele principiu pedagogic practic al profesorului de religie ortodoxă, care are să străbată toată predarea lui în fiecare clipă, este: *Să plecăm dela Biserică pentru a duce pe copil la Biserică.* Deci nu demonstrare de proverbe, ci viaţa ortodoxă trăită real!

Din acest principiu de bază răsare îndată chestiunea care cere rezolvire încă înainte de a începe predarea lecţiunii: *dece* mi se cere să iau lecţiunea aceasta, care e scopul urmărit de Biserică prin ea? Răspunsul indică duhul şi felul de prelucrare a întregii lecţiuni, ducând la cele mai fireşti concluzii şi aplicări.

Dar pe lângă toate cele spuse mai sus, profesorului de religie îi mai trebuieşte una: *Aşa să lucreze încât în fiecare clipă înaintea ochilor elevilor să apară Mântuitorul binecuvântându-i, şi numai în urma Lui, el, ca un smerit slujitor al Lui.*

Aşa se poate face educaţie prin felul de a preda!

2. RUGĂCIUNEA

Prin predarea materiei împărtăşim cunoştinţele religioase, morale şi de cult ale ortodoxiei. In primul rând deci facem instrucţie. Educaţia e mai mult rodul duhului, atmosferei, ambianţei, al atitudinii, al unor aplicări potrivite, fireşti, cari învăluie în căldură şi lumină divină instrucţia religioasă şi sufletul ascultătorilor. Prin practicarea rugăciunii în particular şi comun se face numai educaţie.

In orele de lecţiuni, va trebui să-i învăţăm cum se face o rugăciune bine primită la cer, pentru a putea evita rugăciunea profanatoare, care devine păcat. Ii vom învăţa formele, atitudinile şi semnele cari vor însoţi rugăciunea totdeauna (în faţa icoanei, cu faţa spre răsărit, în picioare sau în genunchi — pe amândoi genunchii şi cuviincios! — drepţi fără a fi milităroşi, smeriţi, nerăzimându-ne, făcând semnul crucii atent şi la fel, rostind exact cuvintele însoţitoare — la început: *In numele Tatălui...* şi la sfârşitul rugăciunii: *„Mărire Tatălui... şi acum şi pururea şi în vecii vecilor Amin“* — şi împreunând mânile la capul pieptului, etc.), motivându-le dece se face aşa şi nu altfel. Ii vom lămuri cum se *interiorizează* o rugăciune, pentruca atunci când o rosteşte să fie prinos şi rodul unui prisos al inimii lor. Operaţia aceasta trebue repetată foarte des în fiecare clasă şi practicarea exactă urmărită atent necontenit.

Când vorbesc însă de educaţie, prin practicarea rugăciunii nu înţeleg de loc cele de mai sus, ci rugăciunea însaş ca dorinţă vie, ca suspin al inimii, ca nevoie lăuntrică ce se cere exteriorizată a profesorului sau a elevului şi a profesorului împreună cu elevii săi. Să-i vezi plecându-şi genunchii, fără ordin, fără comandă, în capelă sau ori unde s'ar găsi la loc potrivit — nu în pieţe publice — pentru nevoile proprii şi pentru cele obşteşti, fie ale şcolii, ale ţării, ale Bisericii şi chiar ale lumii întregi în vremuri cumplite ca cele de acum.

Omul care se ştie ruga „cu duhul şi cu adevărul“ e cel mai fericit şi cel mai tare! Rugăciunea îi dă aripi cari îl înalţă până la rai; rugăciunea îl înviorează şi-i împrospătează forţele sufletului, îl primeneşte zi de zi; rugăciunea, pe unda nevăzută dar simţită a dragostei creştineşti, îl pune în legătură cu marele nostru Ziditor şi Ocrotitor; rugăciunea îl ţine treaz şi tare în faţa oricărei ispite şi primejdii; rugăciunea, amintindu-i mereu bunele învăţături, îi întăreşte credinţa, îi sporeşte iubirea şi i-o desăvârşeşte, şi-i dă îndemnul faptei bune şi mult plăcute lui Dumnezeu şi oamenilor; rugăciunea îi dă fiorii dulci ai mântuirii. Omul care se roagă simte cum se atinge în inima lui cerul

cu pământul îmbrățișându-se, cum se sfințește viața lui și toată lumea împrejurul lui. Poate fi cineva mai fericit decât un astfel de creștin?

Invățământul religios care nu duce la practicarea rugăciunii în acest înțeles, e incomplect și n'ajută pe elev să dobândească ceeace-i trebue mai mult în viață și mai ales în acele dese „momente", când asemenea slăbănogului dela Vitezda e pus în situația dureroasă să constate că „om nu am"!

Dacă învățământul nostru religios ar putea ajunge la atâta adâncime, încât să facă pe elevi să iasă din școală cu știința și simțind necesitatea rugăciunii la bine și la rău, pentru el și pentru alții, s'ar putea spune, că a rezolvit aproape în întregime problema educațiunii unui creştin ortodox.

Veni-va ziua în care o să vedem genunchii plecându-se dela sine pentru rugăciune, dintr'un dor al inimii creștinești, dintr'o sete duhovnicească ca a cerbului după izvoarele munților?

Se pot practica și rugăciuni proprii, întocmite de elevi, dar numai dupăce li s'a lămurit deajuns ce poate intra în cuprinsul ei. Totuși e mai bine să fie ajutați să străbată până la profunzimea și neasemănata frumusețe a celor ce ni se pun la dispoziție, ca o vistierie cu pietre scumpe, de către Biserică.

Faimoasa teorie a acelui Stratonic mic la trup și îngust la suflet (v. *Predania)* deși profesor de facultate, că rugăciunile trebuesc lăsate să doarmă în Liturghiere, Molitvelnice, Ceasloave și alte cărți bisericești, credinciosului fiindu-i prea deajuns concisul „Doamne, miluiește-ne", trebue privită ca o broderie retorică, care, ascunzând lovituri la adresa unor persoane nenumite, reușește să îmbrace în haină quasi-dogmatică ignoranța și s'o prezinte drept înțelepciune care să grăiască lumii o sută de veacuri. Dimpotrivă, scoateți rugăciunile de sub colbul bătrânelor cărți, faceți să sclipească lumina lor și să încălzească! Puneți-le în gura pruncilor și a tuturor, ca să deschidă cerurile și să reverse cu belșug harul Domnului asupra lumii noastre întregi și chiar și asupra „smeritului" și neputinciosului Stratonic, spre a veni la cunoștința adevărului.

Mai ales în şcolile cu internat, profesorului de religie să nu-i fie greu a da din când în când printre elevi, spre a se ruga împreună cu ei. Dar cu asemenea prilejuri, considerând vioiciunea firii tinereşti, care nu poate sta prea mult timp concentrată, să nu abuzeze prin rostirea de rugăciuni prea numeroase sau prea lungi, căci ar atinge tocmai contrarul a ceeace voia. In domeniul religios, mai mult decât în orice alt domeniu, să începem cu picătura şi să sporim măsura după vârsta şi chiar după individualitatea elevilor.

(Va urma)

MIŞCAREA LITERARĂ

OMAGIU INALT PREA SFINŢIEI SALE DR. NICOLAE BĂLAN, MITROPOLITUL ARDEALULUI, LA DOUĂZECI DE ANI DE ARHIPĂSTORIRE

SIBIU, TIPARUL TIPOGRAFIEI ARHIDIECEZANE, 1940

XX+804 pagini şi XLVI planşe cu 80 ilustraţiuni în afară de text[1]

Incă de la sfârşitul iernii anului 1939, cu prilejul unei vizite pe care a făcut-o la Sibiu P. Sf. Episcop *Nicolae Colan* al Vadului, Feleacului şi Clujului — pe atunci titular al Ministerelor Cultelor şi Artelor şi al Educaţiei naţionale — a fost pusă la cale, în principiu, editarea unui *volum omagial*, care să sublinieze după cuviinţă evenimentul împlinirii a două zeci de ani de binecuvântată arhipăstorire a I. P. Sf. Mitropolit *Nicolae* al Ardealului.

Preparativele necesare în acest scop au fost consemnate în scris la 31 August 1939. Câtva timp după aceea, P. Sf. Episcop Nicolae Colan a obţinut consimţământul prealabil al I. P. Sf. Mitropolit Nicolae.

Cu data de 15 Octomvrie 1939, a fost adresat la aproximativ o sută de personalităţi fruntaşe ale vieţii şi scrisului bisericesc, următorul apel:

Nu peste mult se vor împlini **douăzeci de ani** *de când eminentul Profesor dela Seminarul teologic „Andreian" din Sibiu* **Dr. Nicolae Bălan,** *a fost ales şi rânduit cu o rară însufleţire în fruntea Mitropoliei Românilor ortodocşi din Ardeal, Bănat, Crişana şi Maramureş.*

Fiii duhovniceşti ai Mitropoliei noastre, precum şi ceilalţi Români ortodocşi dinafara hotarelor ei, ştiu prea bine ce-a însemnat această păstorire pentru Biserica ortodoxă de dincoace de munţi. Mulţumită priceperii şi stăruinţei primului Mitropolit al Ardealului din România pe veci întregită — care şi-a pus în slujba ei, cu un devotament exemplar, toate talentele cu cari Dumnezeu l-a înzestrat generos — această Biserică a fost înălţată pe culmile celei mai remarcabile propăşiri pe care a cunoscut-o vreodată. Cuvântul Său — pururea senin şi plin de înţelepciune — a dat directive şi a indicat cele mai potrivite soluţii în

[1] Cartea se poate comanda la Librăria arhidiecezană din Sibiu. Costul unui exemplar broşat e Lei 700·—, iar legat luxos în pânză Lei 780.

atâtea împrejurări cruciale ale Ortodoxiei naționale. Ele s'au făcut ascultate și s'au impus cu tăria cu care se impune adevărul. Iar faptele luminatului Ierarh grăiesc astăzi mai elocvent decât cele mai măestrite cuvinte, din înfăptuirile concrete cari se leagă pentru vecie de numele Mitropolitului Nicolae. Convingerea că Dumnezeu ni l-a dat ca să păstorească „via" aceasta, Mitropolia Ardealului, e astăzi unanimă.

Iată foarte sumar expuse motivele cari ne-au făcut să ne gândim că apropiata împlinire a două decenii de binecuvântată păstorire a I. P. Sf. Mitropolit Nicolae al Ardealului trebue subliniată într'un mod demn de însemnătatea evenimentului. Și cum marea pasiune pentru carte a Profesorului de Teologie de odinioară s'a prelungit și desăvârșit în lupta pentru înălțarea clerului Bisericii noastre prin cultură teologică, pe care o duce cu o impresionantă tenacitate și cu rezultate optime Mitropolitul de astăzi, credem că cel mai potrivit prinos de recunoștință și admirație ce i-l putem prezenta la douăzeci de ani de arhipăstorire, nu poate fi altceva decât un **volum omagial,** *în care să scrie câte ceva toți cei ce-L iubesc și prețuesc.*

Cum acest eveniment coincide cu împlinirea a treizeci ani de apariție regulată a „Revistei Teologice" — care-i creația I. P. Sf. Sale — volumul omagial va apărea în cadrul acestei reviste și'n ediție separată, prin purtarea noastră de grije.

Cunoscând simțămintele distinse ce le nutriți față de Biserica noastră și față de I. P. Sf. Mitropolit Nicolae al Ardealului, Vă invităm cordial să binevoiți a Vă asocia planului nostru, trimițându-ne un articol sau studiu pe care să-l putem tipări în volumul omagial. V'am fi deosebit de recunoscători dacă manuscrisul ce ni-l veți trimite nu ar depăși 8—10 pagini tipărite cu caractere cicero, format octav.

Manuscrisele se vor trimite recomandat, la adresa: Redacția „Revista Teologică", Sibiu, Academia teologică „Andreiană", str. Mitropoliei 24—28, până la 1 Ianuarie 1940, cel mai târziu. Volumul omagial va apărea la Rusaliile anului viitor.

Suntem hotărâți să ducem la bun sfârșit inițiativa aceasta, cu tot greul zilelor ce le trăim. Bunul Dumnezeu și bunăvoința invitaților noștri ne vor ajuta să biruim toate piedecile.

***Sibiu**, la 15 Octomvrie 1939.*

Cu bune urări și cu osebită cinste

† NICOLAE COLAN
Episcopul Vadului, Feleacului și Clujului

Prot. Dr. DUMITRU STĂNILOAE
Rectorul Academiei teologice „Andreiane"

Diacon Dr. GRIGORIE T. MARCU
Redactorul „Revistei Teologice"

Ecoul pe care l-a avut acest apel, a întrecut toate așteptările. Scrisorile de însuflețită adeziune curgeau gârlă din toate părțile, în-

cărcate de belşugul celor mai înflăcărate aprecieri la adresa Inaltului Ierarh. Şi la scurtă vreme după ele, au sosit manuscrisele: nouăzeci la număr.

In 18 Februarie 1940 s'a început tipărirea: o mie exemplare pe hârtie velină nesatinată albă, iar un exemplar — cel destinat I. P. Sf. Sale — pe hârtie japoneză, luxoasă şi rezistentă.

Execuţia lucrării a supus la un examen serios vechea noastră tiparniţă şaguniană. Dar l-a trecut cu cel mai bun succes. Ca unul care am îngrijit îndeaproape de apariţia acestei cărţi monumentale, zăbovind zilnic ceasuri întregi alături de ei, mă simt plăcut îndatorat să subliniez dragostea şi râvna excepţională cu care măeştrii Tipografiei arhidecezane — în frunte cu devotatul lor conducător, dl Ştefan Duca — s'au nevoit să ducă la bun sfârşit lucrul început cu atâta însufleţire. Zincografia Krafft & Drotleff a executat clişeele cu osebită grije şi promptitudine, iar firma Franz Neuzil a desăvârşit broşarea şi compactarea celor o mie şi una de exemplare.

Volumul omagial — deschis cu un cald *Cuvânt de lămurire* (p. XIII—XVIII) semnat de P. Sf. Episcop *Nicolae Colan* — cuprinde două părţi.

Partea I *(p. 1—280) conţine următoarele articole şi studii despre personalitatea şi opera I. P. Sf. Mitropolit Nicolae al Ardealului:*

I. P. Sf. Patriarh Nicodim: Douăzeci de ani de arhipăstorie; *Profesorii Facultăţii de Teologie din Cernăuţi*: Mărire arhiereului;[1] *Dr. Lucian Bologa:* Mitropolitul Nicolae şi şcoala şaguniană; *Dr. Spiridon Cândea:* Profesorul Dr. Nicolae Bălan şi Teologie pastorală în Biserica ortodoxă română din Ardeal (*);[2] *Dr. Gh. Ciuhandu*: Amintiri de acum douăzeci de ani despre alegerea de mitropolit; *Dumitru Coltofeanu*: Sporul material al Arhiepiscopiei noastre sub păstorirea I. P. Sf. Mitropolit Nicolae; *I. Dăncilă:* Biserica strămoşască şi marea

[1] Pe lângă numeroasele contribuţiuni personale cu cari au onorat partea II a volumului omagial, Profesorii ilustrei Facultăţi de Teologie din Cernăuţi — al cărei strălucit elev a fost I. P. Sf. Mitropolit Nicolae, precum şi aproape toţi actualii discipoli şi colaboratori ai Inaltului Ierarh — au avut fericita inspiraţie de a participa la buna reuşită a acestei iniţiative cu o contribuţie specială. Mesajul domniilor lor — în stilizarea într'aripată şi cuceritoare a dlui Prodecan Prof. Dr. *Vasile Loichiţă* şi prevăzut cu semnătura originală a tuturor profesorilor şi asistenţilor Facultăţii — îl rânduim cu cinste şi recunoştinţă în şiragul de mărturii a legăturilor cordiale cari unesc de decenii vechea instituţie de cultură şi educaţie ortodoxă de la Cernăuţi şi Sibiul bisericesc.

[2] Toate contribuţiunile urmate de o steluţă (*) au fost tipărite şi 'n extras. — Studiul Păr. Dr. *Spiridon Cândea*, completat apoi cu activitatea pastorală a I. P. Sf. Sale, a apărut într'un frumos şi instructiv volumaş intitulat: *Din activitatea pastorală a I. P. S. Sale Mitropolitului Nicolae* (la douăzeci de ani de arhipăstorire), Sibiu 1940, p. 62, Preţul Lei 35.

noastră unire (Contribuţia Mitropolitului Nicolae la actul unirii); *Dr. Vasile Gheorghiu:* Cu ocaziunea aniversării a XX-a dela înscăunarea Mitropolitului Nicolae al Ardealului; *Al. Lascarov-Moldovanu:* Un chip de Ierarh; *Dr. Grigorie T. Marcu:* Mitropolitul Nicolae al Ardealului (Bio-bibliografie); *Dr. Ioan Mateiu:* Lupta pentru unitatea legii strămoşeşti (*); *Dr. Liviu G. Munteanu:* Un conducător de destine; *Aurel Nistor:* Mitropolitul Nicolae şi problema românească din ţinutul secuizat; *Virgil Nistor:* Mitropolitul Nicolae al Ardealului ca părinte duhovnicesc; *Zosim Oancea:* In duhul Mitropolitului Şaguna; *I. Gr. Oprişan:* Cuvinte pentru un mare deschizător de drumuri; *Episcopul Nicolae Popoviciu:* Şcoala Mitropolitului Nicolae Bălan; *Sextil Puşcariu:* O întâlnire la Iaşi în 1918 (*); *Ioan Rafiroiu:* Supravieţuire în istorie (Mitropolitul Nicolae şi protopopiatul Oituz); *Trandafir Scorobeţ:* Renaşterea Bisericii ardelene; *Dr. Iuliu Scriban:* La douăzeci de ani de păstorie ai Mitropolitului Nicolae; *Gheorghe Secaş:* Problema de căpetenie; *Sabin Sibianu:* Reînvierea monahismului ortodox ardelean; *Dr. Liviu Stan:* Mitropolitul Nicolae, apărătorul şi plinitorul tradiţiei şaguniene (*); *Dr. Dumitru Stăniloae:* Mitropolitul Nicolae ca teolog; *Emilian Stoica:* O pagină de pastorală arhierească; *Horia Teculescu:* Realizarea unei vocaţii; *Nichifor Crainic:* Mitropolitul Nicolae, glasul Ortodoxiei noastre.

Partea II *(p. 283—804) conţine diverse contribuţiuni ştiinţifice:*

Dr. Teodor Bălan; O scrisoare a lui Eudoxiu Hurmuzachi către mama sa Ilinca, din anul 1833 (*); *Dr. Nicolae Balca:* Ştiinţă, universitate şi popor; *Dr. Teodor Bodogae:* Despre viaţa în Hristos (traducere din Nicolae Cabasilas); *Dr. Orest Bucevschi:* Iubirea faţă de duşman (*); *Ioan Bunea:* Religia şi filosofia; *Dumitru Călugăr:* Rugăciunea în învăţământul religios; *Emilian Cioran:* Biserica cu hramul Cuvioasa Paraschiva din Răşinari; *Haralambie Cojocaru:* Petru Maior şi primatul lui Petru; *Vasile Coman:* Creaţie, evoluţie şi transformism; *A. C. Cosma:* Circulaţia bunurilor spirituale; *Dr. Ioachim Crăciun:* Biblioteci şi cititori români în trecut şi azi (*); *Gheorghe Cronţ:* Biserica ortodoxă şi războiul de apărare (*); *Dr. Aurel Decei:* Versiunea turcească a confesiunii Patriarhului Ghenadie II Scholarios scrisă la cererea sultanului Mehmet II (*); *Dr. Ilarion V. Felea:* Libertatea; *Dr. Andreiu Gâlea:* O ctitorie a lui Mateiu Basarab în Ardeal (Biserica din comuna Porceşti, judeţul Sibiu); *Petru Gherman:* Muzica bisericească din Ardeal (Generalităţi) (*); *Septimia P. Gherman:* Principii pedagogice călăuzitoare în Institutul teologic-pedagogic „Andreian"; *Dr. Onisifor Ghibu:* Amintiri din vremea când urmam teologia la Seminarul „Andreian" din Sibiu (1903—1905); *Dr. Iosif Hradil:* Sfânta taină a botezului; *Dr. Lazăr Iacob:* Situaţia de drept a ordurilor şi congregaţiilor religioase în România (*); *Dr. Adina C. Iliescu:* Noţiunea de persoană ca element fundamental într'o interpretare filosofică a dogmelor trinitară şi hristologică; *Dr. Cicerone Iordăchescu:* Problema adevărului în filosofie; *N. Iorga:* Pri-

viri asupra faselor organisației religioase românești în țara de la nordul munților; *Episcopul Vasile Lăzărescu*: „Pe drumul Damascului"... (Filosofia pe calea apropierii de religiune); *I. N. Lungulescu:* Tragicul justiției omenești; *Dr. Ioan Lupaș:* Din corespondența Mitropolitului Miron Roman (*); *Dr. Ștefan Lupșa:* Știri și documente despre Biserica ortodoxă română din Ardeal după 1761, culese din arhiva Consiliului de stat și a cabinetului imperial din Viena; *Gheorghe Maior:* Pentru „cer nou și pământ nou"; *S. Mehedinți:* Momente pierdute; *Ștefan Meteș:* Viața Bisericii ortodoxe române din Transilvania în cei din urmă douăzeci de ani (1919—1939) (*); *Niță Mihai:* Gânduri despre înțelepciune; *Nicolae Mladin*: Gânduri pentru monahism; *Dr. Ioan Moga*: Contribuțiuni privitoare la tipărirea cărților bisericești în veacul XVIII pentru Românii din Transilvania și Ungaria (*); *Gheorghe I. Moisescu:* O scrisoare a lui Andreiu Șaguna cătră Barbu D. Știrbei; *Episcopul Policarp Morușca:* Românii din America; *Ioan Moșoiu:* Misiune prin laici; *Candid Mușlea:* Proselitism catolic în țara Bârsei; *Iosif E. Naghiu*: Despre filosofia religiei; *Aurel Nanu*: Dumnezeu în poezia lui Nichifor Crainic; *Dr. Nicolae Neaga*: Exegeza sumară a capitolului VIII din Eclesiast; *Mihail Neagu*: Spre o nouă creștere a clerului tânăr; *Dr. Coriolan Petranu:* Un vechiu monument istoric: biserica din Roșcani (*); *Grigore Popa:* Prezența divină în filosofia contemporană; *Teodor M. Popescu:* Sensul shismei și al unirii bisericilor (Câteva considerațiuni istorice de interes actual); *Dr. Nicolae Popovici:* Codificarea dreptului bisericesc ortodox răsăritean; *Aurel Radu*: Triumful creștinismului; *Simion Radu:* Subiectul sf. taine a pocăinței și adevărata lui căință; *Dr. Simion Reli:* Martiri creștini în țările daco-romane; *Episcopul Tit Simedrea:* Icoana junghiată de la Argeș (Glosă pe marginea vieții sfântului Nifon) (*); *Dr. Sebastian Stanca:* Graiul antimiselor; *Dr. Milan P. Șesan:* Proto-iconoclasm (*); *Dr. Valerian Șesan:* Căsătoria bisericească obligatorie (*); *Gheorghe Șoima:* Sfânta Liturghie imagine a vieții de veci; *I. D. Ștefănescu:* Mărturii sfințite; *Dr. Nicolae Terchilă:* Idealismul modern; *Dr. Emil Țeposu:* Câteva aspecte ale legăturii între etica creștină și biologie (*); *Dr. Petre Vintilescu:* Biserica și elitele sociale; (*) *Dr. Sofron Vlad:* Contribuție la precizarea înțelesului cuvântului „evanghelie" în Galateni 1, 11—12; *Nicolae Vonica:* Problema selecționării clerului; *Dr. Petru Deheleanu:* Frumuseți literare în Sfânta Scriptură; *Dr. St. Zankow:* Die Katholizitaet der Kirche.

La mulțumirile exprimate colaboratorilor de către I. P. Sf. Mitropolit Nicolae și de Comitetul de inițiativă, „Revista Teologică" le adaugă pe ale sale. Ea a fost fericită să constate și cu acest prilej marele credit moral pe care-l are în rândurile fruntașilor culturii noastre bisericești și naționale, cari n'au pregetat să-i arate toată încrederea lor.

Mulțumim deasemenea tuturor purtătorilor de condeiu cari au tăiat la răboj, în diferite reviste și ziare, apariția acestei cărți monu-

mentale. Aprecierile lor — una mai generoasă de cât alta — sunt tot atâtea buchete de flori risipite pe drumul de lumină al înfăptuirilor marelui sărbătorit de la Rusaliile anului acestuia şi, implicit, mărturiile recunoaşterii unui geniu care trăeşte pentru mărirea Ortodoxiei româneşti şi pentru înălţarea neamului nostru.

Dr. GRIGORIE T. MARCU

Ioan Gh. Savin, profesor universitar: APOLOGETICA, Vol. II: *Existenţa lui Dumnezeu*, Partea I, *Proba ontologică*. Bucureşti, Tipografia Cărţilor Bisericeşti, 1940; p. 279, Preţul Lei 180.

Problema principală în orice religie, dar mai ales în religia creştină, este existenţa lui Dumnezeu şi cunoaşterea Lui. Pentru cunoaşterea lui Dumnezeu, Apologetica a preconizat două metode: a) *aprioricä* şi b) *aposteriorică*. Procedeul aposterioric e cel mai des uzitat, fiind foarte stringent şi concludent, şi prin aceasta accesibil tuturor celor dornici de a cunoaşte existenţa lui Dumnezeu. Procedeul aprioric prezintă oarecari greutăţi, atât în ce priveşte formularea cât şi popularizarea, aceasta pentru minţile nefamiliarizate cu abstracţiunile, şi de aceea n'a găsit credit la toţi filosofii şi teologii, fiind expus la numeroase şi serioase obiecţiuni. Nu şi-a pierdut însă valabilitatea în justificarea raţională a existenţei lui Dumnezeu. Ceeace dl profesor Ioan Gh. Savin reuşeşte să demonstreze în lucrarea recent tipărită.

Dl prof. Ioan Gh. Savin, devenit astăzi apologetul reprezentativ al teologiei româneşti, în tratarea argumentelor pentru dovedirea existenţei lui Dumnezeu ţine seamă de punctul de vedere tradiţional, împărţindu-le în două mari categorii: argumente apriorice (arg. ontologic) şi aposteriorice (arg. cosmologice: cosmologie, teleologie, psihologie etc. . . .). Tratarea argumentelor cosmologice va face-o într'o lucrare (partea II-a) de vaste proporţii, ce va apare în curând.

Inainte de prezentarea amplă şi savantă a argumentului ontologic, în capitolul introductiv dl I. Gh. Savin stărue asupra adevărului fundamental al religiei creştine că Dumnezeu este o realitate pozitivă, în raport de legătură spirituală cu omul. Existenţa şi fiinţa Lui trebuiesc cunoscute, sentimentul de comuniune trebue trăit, iar voia Lui trebue îndeplinită. Prin motivări logice, scripturistice şi filosofice respinge susţinerile adversarilor posibilităţii demonstrării raţionale a existenţei lui Dumnezeu (agnostici, protestanţi, fideişti, intuiţionişti, pragmatişti etc. . . .) conchizând că argumentarea în problemele teologice — implicit existenţa lui Dumnezeu — respectând legile logice şi folosind datele experienţei interne şi externe, are aceeaşi putere demonstrativă ca şi în oricare altă ştiinţă (p. 36).

Capitolele I—VIII (p. 42—279) sunt consacrate exclusiv expunerii sistematice a argumentului ontologic. Incepând cu Anselm de Canterbury, căruia îi revine în parte paternitatea acestui argument, proba ontologică, încadrată în epocile şi sistemele diferiţilor cugetători

cari s'au ocupat de ea, a fost uneori sprijinită cu dovezi serioase, iar altă dată combătută cu înverşunare. Un lucru interesant, demn de a fi semnalat, e faptul că argumentul ontologic şi-a găsit vaşnici protectori în lumea filosofilor şi redutabili adversari în lumea teologilor. Intre sprijinitori numărăm pe filosofii: Descartes, Spinoza, Leibnitz, Hegel, V. Cousin ş. a., iar între adversari pe călugărul Gaunillo, pe prinţul teologiei catolice Toma d'Aquino şi filosoful Kant.

Dl I. Gh. Savin întreprinde în această lucrare o operaţie reuşită de reabilitare a argumentului ontologic, respins categoric şi de teologi ortodocşi ca Andruţos, deosebindu-l de ontologism, care „susţine că noi nu putem şti, sau afirma ceva, nu numai despre Dumnezeu, dar nici despre lume şi lucrurile din ea, dacă nu privim această lume prin însăşi fiinţa lui Dumnezeu, prin prisma cauzei creatoare a toate, singura care poate înlănţui cauzele cu efectele, spiritul cu materia, ideile noastre cu realitatea lucrurilor" (p. 259). Dsa dă argumentului ontologic următoarea formulare: „ideia de Dumnezeu, cu necesitate dată cugetării noastre, implică pe cea a existenţei, fiindcă existenţa însăşi nu poate fi cugetată decât numai prin ideia absolută a lui Dumnezeu" (p. 278), reuşind prin aceasta să răstoarne obiecţiunile ridicate contra valorii lui intrinseci, care-i revine „fără teamă că ar contraveni cu ceva, fie regulelor logice, fie adevărurilor dogmatice" (p. 279).

Lucrarea se caracterizează printr'o bogăţie preţioasă de informaţie filosofică şi printr'o judicioasă tălmăcire a datelor problemei abordate. Având ca obiectiv elucidarea şi repunerea în drepturi a probei ontologice — în lumina raţiunii şi a adevărului dogmatic — lucrarea, datorită muncii ordonate şi prestigiului ştiinţific ale autorului, împodobeşte superb câmpul teologiei noastre sistematice.

Preot Prof. IOAN BUNEA

⊛

Arhimandritul Antim Nica, doctor în teologie: MISIONARISMUL CREŞTIN INTRE MAHOMEDANI IN ORIENTUL APROPIAT. Bălţi, Tipografia eparhială, 1939, p. 172, Lei 120.

Părintele Arhim. Antim Nica ne prezintă un studiu rar pentru zilele noastre, când nimeni nu se mai ocupă de mahomedani, ca şi cum aceştia vor trebui să rămână aşa cât va trăi lumea. Dar ne schimbăm părerea citind lucrarea de mai sus, al cărei autor încearcă să înfăţişeze „icoana luptei misionare desfăşurate cu atâtea jertfe pentru aducerea musulmanilor la Hristos" (p. 5). Această icoană e mai mult protestantă — după cum spune autorul — fiindcă ei „s'au îndeletnicit îndeosebi cu evanghelizarea musulmanilor" (p. 5), catolicii fiind totdeauna şi în deosebi preocupaţi cu destrămarea Ortodoxiei. Cartea e împărţită în zece capitole.

I. Creştinismul şi islamul. Se arată întinderea musulmanilor peste cetăţile creştinismului primar (p. 7—8), cum a început islamul (p. 9—14), cei dintâi califi şi atitudinea lor faţă de creştini (p. 14—20),

creştinii sub regimul miletelor (p. 20—24) cu constatarea în încheiere a mentalităţii musulmane din toate veacurile: 1) creştinii nu pot avea drepturi egale cu musulmanii; 2) creştinii pot fi toleraţi dacă se supun la umilinţe; 3) convertirea unui musulman la creştinism este o crimă (p. 24).

II. Cele dintâi încercări misionare. Cum a reacţionat creştinismul şi felul cum a fost predicată Vestea cea Bună între musulmani până la cruciade (p. 25—29) şi după cruciade (p. 29—40). Creştinii i-au cucerit pe mahomedani prin viaţa lor curată şi prin mucenicie. Preoţi şi arhierei au predicat şi au zidit biserici cu preţul vieţii lor (p. 40).

III. Apostolatul modern în Persia şi Turcia. Se arată şi jertfa misionarilor anglicani şi ruşi în Persia şi Turcia (p. 41—57).

IV. Locurile sfinte. În Siria şi Palestina, Ruşii au activat pe diferite căi, îndeosebi prin *Societatea Palestiniană Ortodoxă.* Se arată şi rolul important în sprijinirea creştinismului din Răsărit de Ţările Româneşti (p. 71).

V. Egiptul şi Arabia. Greutăţile misionarismului în mijlocul unor populaţii de fanatici, ale căror legi cer pedeapsa cu moartea pentru cei ce se leapădă de mahomedanism (p. 82).

VI. Ţările balcanice: România, Bulgaria, Jugoslavia, Albania, Grecia, în care „condiţiunile pentru lucrul misionar sunt mai prielnice poate ca oriunde". Situaţia musulmanilor şi silinţele depuse pentru a-i aduce la creştinism (p. 84).

VII. Ţinuturile Rusiei. 1) Inceputurile misionare (p. 99—102). 2) Ilminski şi tovarăşii săi (p. 103—109). 3) Misiunea din Altai (p. 109—113). 4) Misiunea din părţile Amurului şi din Turchestan (p. 114—118).

VIII. Islamul şi misionarismul de azi. 1) Criza islamică (p. 119—122). 2) Europenizarea Orientului apropiat (p. 122—127). 3) Nouile prefaceri şi creştinismul (p. 127—133).

IX. Obstacole şi metode. Greutăţile evanghelizării musulmanilor, atât din partea creştinilor cât şi din partea mahomedanilor (p. 135—149).

X. Înfăptuiri noui şi nădejdi. Calea de convertire la creştinism printre mahomedani este crearea unui front comun al diferitelor misiuni, precum şi colaborarea cu bisericile indigene creştine din Orient (p. 151—160).

În încheiere, autorul constată că porţile islamului s'au deschis mai larg ca oricând în trecut, nădăjduind că râvna pentru convertirea mahomedanilor va spori din ce în ce mai mult (p. 161).

Subiectul ales, planul lucrării, bibliografia bogată — toate dovedesc competenţa Părintelui Arhimandrit Antim Nica, un teolog pregătit din noua generaţie a teologilor moldoveni dintre Prut şi Nistru.

Înfăţişarea exterioară a lucrării, hârtia aleasă, lipsa de greşeli de tipar ca şi în cărţile bisericeşti tipărite altă dată în tiparniţele mânăstireşti — şi acestea arată grija deosebită depusă de autor în publicarea lucrării de faţă.

Viaţa sa monahicească ireproşabilă, care pe cât e de rară, pe atât e de scumpă — mai ales în zilele noastre — este o chezăşie pentru misionarismul de mâine al I. P. C. Sale.

Bălţi — Preotul DIMITRIE BALAUR

Prof. Dr. D. Onciulescu: O ÎNCERCARE DE CATOLICIZARE A BUCOVINEI. Cu anexe documentare; Cernăuţi, Tip. Glasul Bucovinei, 1939, p. 86.

Propaganda catolică bazată pe interesele statale habsburgice şi-a întins ghiarele în toate părţile unde supuşii imperiului aveau altă credinţă decât aceea care permitea integrarea completă în aspiraţiile politice ale stăpânitorilor.

Mijloacele de propagandă au fost cât se poate de triviale şi de anticreştineşti. Ele au făcut să curgă sânge şi să geamă închisorile reci şi umede ale imperiului.

Pentru Ardeal, aceste mijloace au fost descrise pe bază de documente puternice de dl prof. Silviu Dragomir.

In Bucovina, viaţa ortodocşilor n'a fost mai puţin chinuită decât în Ardeal şi în alte părţi, din cauza propagandei catolice.

Părintele Onciulescu arată, argumentând cu documente scrise, adunate din Arhivele Statului din Viena şi Cernăuţi, mijloacele puţin oneste pe care le-au întrebuinţat catolicii ca să frângă tăria credinţei ortodoxe din Bucovina şi astfel să desnaţionalizeze această parte a Ţării româneşti.

Istoria Bisericii române îşi îmbogăţeşte prin lucrarea aceasta conţinutul şi armele de apărare contra acelora cari nici azi nu vor să recunoască adevărul istoric.

Asistentul de la catedra de Istoria Bisericii Române dela Facultatea de Teologie din Cernăuţi, prin lucrarea prezentă, face un frumos început carierei sale, înscriindu-se în rândul istoricilor noştri bisericeşti. GH. MALENE

Prof. Dr. I. Petreuţă: VIAŢA VIITOARE ÎN COLINDELE ROMÂNEŞTI. Oradea, 1939; p. 28, Preţul Lei 10.

Folklorul nostru conţine un imens material de natură religioasă. In folklor, mai mult ca oriunde, se răsfrânge viaţa poporului cu toate aspectele ei.

Teancul colindelor — în care se află păstrată credinţa aşa cum a cunoscut-o poporul la izvorul cel limpede şi curat al Scripturii şi Tradiţiei sfinte — e mare. Autorul scoate la iveală pe cele mai

doveditoare colinde, pentru a trata despre moarte (p. 4—5), despre răsplata după moarte (5—11), raiul (11—19), sfârşitul lumii, învierea morţilor, judecata universală şi viaţa de veci (23—28). Temele acestea fiind tratate pe larg în colinde, autorul argumentează, cu unele din ele, că în linii generale credinţa colindelor consună cu credinţa oficială definită şi propovăduită de Biserică.

Cărticica constitue un plăcut obiect de lectură. Dr. N. N.

Prof. *Dr. Vasile Loichiţa*, decanul Facultăţii de Teologie din Cernăuţi: CUVANTARI INAUGURALE ŞI OCAZIONALE rostite în cursul anului de studii 1937/1938. Cernăuţi, Tip. Glasul Bucovinei, 1939; p. 32. Preţul?

După cum arată şi titlul, broşura cuprinde cuvântări inaugurale şi ocazionale. Şirul lor începe cu măiastra zugrăvire a personalităţii Reginei Maria, urmând apoi elogierea activităţii dlui Dr. Ion I. Nistor, rectorul Universităţii din Cernăuţi, din care desprindem o minunată definiţie a Universităţii române: „altarul celei mai înalte spiritualităţi de gândire şi simţire umană şi românească"; continuă cu discursurile ţinute din prilejul ocupării catedrelor vacante dela Facultatea de Teologie din Cernăuţi, cu magistrala şi competenta apreciere a Sfinţilor Trei Ierarhi, cu omagierea şi toastul adresat Patriarhului Miron cu ocazia vizitei sale la Cernăuţi şi sfârşeşte cu evocarea figurii celor doi preoţi scriitori şi luptători naţionalişti din Banat: Sever Secula şi Mihai Gaşpar. Nu putem să nu remarcăm luminatele îndemnuri şi directive pe care dl prof. univ. Dr. V. Loichiţa le dă, în calitate de decan, tinerilor ce urcă la catedrele vacante şi să nu reproducem minunata caracterizare a Testamentului Vechiu: „Untul de lemn care mereu se aprinde pentru Lumina-Hristos din candela Noului Testament".

Scrise într'o impecabilă limbă literară, pline de duh creştinesc şi naţional, lectura acestor cuvântări prilejueşte o odihnitoare şi reconfortantă desfătare sufletească.

CORNELIU I. SÂRBU

Pr. Andrei Lupşa: SEMINŢE DUHOVNICEŞTI, Oradea, Tipografia diecezană, 1939, p. 195, Lei 60.

Trudnicul rostitor de cuvânt evanghelicesc, Prea Cucernicul Părinte Andrei Lupşa, vrednic înmănunchetor de învăţătură mântuitoare, ne-a pus la îndemână un frumos volum de predici, din cele rostite pe P. C. Sa de pe amvonul Catedralei ortodoxe române din Oradea.

Scrise într'un graiu dulce şi accesibile şi celor cu mai puţine preocupări teologice, aceste predici se îmbie spre o cât mai generală consultare. Parte din ele, nefiind legate de tema anumitor zile liturgice, se pot rosti oricând. Cele mai multe din numărul de 42 câte cuprinde acest volum, sunt alcătuite pentru o parte din Duminecile

anului. Astfel: dela Dumineca Vameşului şi Fariseului până la Dumineca IV din Păresimi, inclusiv; câteva pentru săptămâna Patimilor; două pentru Dumineca III şi două pentru Dumineca V după Paşti; una pentru Dumineca V după Rusalii; Dumineca VII—IX d. R., Dum. XV—XXIX d. R., şi două din preajma Naşterii Domnului, iar două după Naştere.

P. C. Preoţi râvnitori întru mărturisirea lui Hristos în lume şi a Evangheliei Sale, găsesc aci un frumos material omiletic.

NICHIFOR TODOR

Π. Τρεμπέλα: Ἡ θεοπνευστία τῆς Ἁγίας Γραφῆς (Inspiraţia Sfintei Scripturi). Ἀθῆναι 1938.

Problema inspiraţiei cărţilor Sfintei Scripturi a preocupat minţile multor cugetători. Mai ales în tabăra teologilor protestanţi s'au făurit diferite teorii pentru explicarea ei. Varietatea acestor teorii şi mai ales contrazicerea dintre ele, reprezintă argumentul cel mai puternic pentru dovedirea inspiraţiei Sfintei Scripturi. Mintea omenească fiind mărginită, nu poate da o soluţie adevărată acestei probleme. Spre deosebire de aceste teorii, învăţătura ortodoxă vede în descoperirea dumnezeiască „lucrarea lui Dumnezeu celui viu, prin care se face cunoscut creaturilor Sale raţionale tainele voei şi naturii Lui". Această doctrină stă în armonie cu învăţătura sfinţilor Părinţi ai Bisericii.

Acestea sunt câteva din ideile cuprinse în cartea dlui Profesor Trempela, dela Facultatea de Teologie din Atena.

Diacon DUMITRU POPESCU

Arhim. Antim Nica: RUGĂCIUNEA LUI IISUS. Incercare critică asupra misticei isihaste. Bucureşti, Tip. Cărţilor Bisericeşti, 1939, 20 p.

Tânărul doctor al Facultăţii de Teologie din Chişinău, I. P. C. Arhimandrit Antim Nica, cunoscut prin scrisul său din diverse reviste româneşti şi streine, ne dă o lucrare despre o problemă centrală a misticei ortodoxe. Rugăciunea lui Iisus s'a născut — probabil — în primele secole, în mistica asceţilor retraşi departe de lume în pustiurile Egiptului. Cele dintâi menţiuni despre rugăciunea lui Iisus le găsim la Evagrie Ponticul (sec. IV), iar Diadoch din Fotichia (sec. V) studiază pe larg această problemă în tratatul său clasic de ascetică. Se desvoltă mai ales în mistica atonită şi în Rusia. In secolul XV îşi face drum şi în Apus, prin Bernadin de Siena († 1444). In evoluţia noastră religioasă se desvoltă mai ales în mistica paisiană.

I. P. C. Păr. Arhimandrit Antim Nica studiază cu multă abilitate problema abordată, întrebuinţând numeroase lucrări ruseşti. Pentru noi — cei cari nu cunoaştem limba lui Dostoiewski — studiul Păr. Nica este o fereastră luminoasă spre studiul misticei.

Diacon IOSIF E. NAGHIU

Hans-Dietrich Wendland: DIE KIRCHE ALS GÖTTLICHE STIFTUNG. (Theologia militans, 23). Leipzig, Deichert, 1938; p. 34.

Mulţi cred că deosebirile între protestanţi şi catolici în domeniul eclesiologic constau în faptul că Biserica romano-catolică este considerată ca posedând o natură obiectivă şi că este aproape independentă de voinţa de adeziune a credincioşilor. Pentru protestanţi, din contră, natura Bisericii, cred aceleaşi persoane, este esenţialmente subiectivă, având ca temelie voinţa de unire a credincioşilor. Broşura de faţă însă este o punere la punct a celor două concepţii divergente. Autorul justifică şi limitează Biserica, în funcţiune de credincioşi, la concepţiunile eschatologice, hristologice, pneumatice şi personaliste, opunându-le aspectelor juridice şi politice ale organizaţiei romane.

Diacon HARALAMBIE COJOCARU

Prof. Dr. D. Onciulescu: MIJLOACELE EDUCAŢIEI DUPĂ CLEMENT ALEXANDRINUL. Cernăuţi, Tip. Mitropolitul Silvestru, 1939, p. 78.

Această lucrare ieşită din condeiul tineresc al Păr. Onciulescu, este o sinteză de o rară valoare a principiilor pedagogice ale lui Clement Alexandrinul, expuse în trilogia sa: *Protrepticul, Pedagogul* şi *Stromatele.*

Din aceste preţioase izvoare ale literaturii pedagogice a primelor veacuri creştine, a sistematizat autorul lucrării anunţate, conform principiilor educative moderne, mijloacele pe care le-a recomandat marele pedagog Clement. Incepe cu educaţia fizică, arătându-i însemnătatea în complexul educaţiei generale. Apoi tratează despre educaţia spirituală, pe care Clement o fundamenta pe citate din Sf. Scriptură şi din experienţa de toate zilele. Frumoase sunt asemănările pline de aromă scripturistică pe cari Clement le foloseşte în cărţile sale şi pe cari autorul cărţii de faţă nu uită să le scoată atât de frumos în evidenţă, ori de câte ori are ocazia să documenteze ceva mai temeinic.

Cartea aceasta, deşi mică, aduce un real aport literaturii pedagogice, considerând mai întâi faptul că Clement Alexandrinul a fost primul în epoca creştină care şi-a expus principiile pedagogice în scris; în al doilea rând, că fiecare pedagog creştin trebue să se inspire din tezaurul plin de bogăţii al primelor veacuri creştine; şi în al treilea rând, că este o carte scrisă cu măestrie şi cu pricepere.

GH. MALENE

CRONICĂ

SĂRBĂTOAREA ARDEALULUI

INALT PREA SFINȚIA SA D. D. DR. NICOLAE BĂLAN, ARHIEPISCOP AL ARHIEPISCOPIEI ORTODOXE ROMÂNE DE ALBA-IULIA ȘI SIBIU ȘI MITROPOLIT AL ROMÂNILOR ORTODOCȘI DIN ARDEAL, BANAT, CRIȘANA ȘI MARAMUREȘ, A ÎMPLINIT DOUĂZECI DE ANI DE BINECUVÂNTATĂ ARHIPĂSTORIRE

Sobră ca vremile aspre ce le străbatem şi vibrantă ca recunoştinţa ce o purtăm în veac marelui nostru ocârmuitor, s'a desfăşurat a doua zi de Rusalii, în oraşul de reşedinţă al Mitropoliei Ardealului, solemnitatea prăznuirii cu laudă a împlinirii alor două zeci de ani de arhipăstorire ai I. P. Sf. Mitropolit **Nicolae.**

A fost vrerea cuminte a Chiriarhului sărbătorit ca popasul acesta festiv să se consume în cadre cât mai modeste — şi organizatorii au înţeles s'o respecte. Dar freamătul obştei care a zorit încoace, pentru a-şi tălmăci toată dragostea ei neprecupeţită şi recunoştinţa curată ce o poartă îndrumătorului ei spiritual pentru epocalele Sale înfăptuiri de două decenii, a voit altfel. Am fost astfel martorii norocoşi ai unui întreg şir de manifestaţii purcese spontan din prisosul unor inimi iubitoare, străbătute de adierile unei însufleţiri de-o cuceritoare seninătate. Mitropolia Ardealului — şi cu ea Ţara întreagă — şi-au spovedit fără reticenţe simţămintele ce le nutresc faţă de strălucitul glăsuitor şi apărător al Ortodoxiei noastre.

Câteva mii de telegrame şi scrisori venite din toate laturile României, zeci de articole risipite generos în presa de toate nuanţele, câteva sublinieri ale posturilor noastre de Radiodifuziune — şi pe deasupra tuturor stufoasele numere festive ale publicaţiilor periodice dela centrul Mitropoliei noastre, „Telegraful Român", „Revista Teologică" şi „Lumina Satelor" cu „Oastea Domnului", toate gătite de zile mari — au arătat din destul că prăznuirea de la Sibiu şi-a meritat întru totul calificativul: „Sărbătoarea Ardealului", pe care i l-a prevăzut verbul inspirat al dlui Nichifor Crainic.

Strădaniile devotate ale Inalt Prea Sfinţiei Sale Mitropolitului Nicolae Bălan au fost recapitulate în cuvinte cumpătate şi drepte de cei doi vlădici dela Arad şi Cluj, Prea Sfinţiile Lor Episcopii Andrei Magieru şi Nicolae Colan, în auzul obştei care umpluse până la refuz spaţioasa noastră catedrală mitropolitană. Simpla înşiruire a acestui interminabil belşug de opintiri izbândite, cu relief de culmi carpatine, a fost suficientă ca să ne sporească simţământul de siguranţă şi încre-

dere în ziua de mâine a măririlor ortodoxe: pe gloriosul jeţ al lui Şaguna sălăşlueşte doar ochiul de vultur al Mitropolitului Nicolae.

Solicitat de omagiile deplin meritate pe cari Prea Sfinţiţii tălmaci ai admiraţiei obşteşti le-au depus la picioarele tronului arhieresc, ilustrul sărbătorit şi-a rotit privirea ageră peste lanurile aurite ale înfăptuirilor Sale şi ne-a spus **ce crede El** *despre acestea.*

Socotesc de sine înţeles tot ceeace am înfăptuit şi am făcut doar ceea ce ar fi trebuit să facă oricine ar fi fost în locul meu — *a spus, cu o călugărească smerenie, paznicul datinilor noastre sfinte.*

A fost o spovedanie ţâşnită din rădăcinile celei mai pure sincerităţi. Şi totuşi, aşa categorică şi senină cum am auzit-o, ea a surprins şi a uluit pe mulţi. Căci ascultătorii acestei mărturisiri curate n'au venit la Sibiu ca să participe la o solemnitate ca ori care alta, ci la prăznuirea biruinţelor unei arhipăstorii care, în istoria României rotunde, reprezintă fără doar şi poate cea mai formidabilă şi plină de prestigiu luptă pe care a dus-o vreo dată un Ierarh de-al nostru pentru valorificarea comorilor Ortodoxiei ecumenice şi a înrâuririi lor integrale asupra întregei noastre vieţi naţionale.

Verbul generos şi entuziast al Profesorului Ioan Lupaş a adus „rectificarea" consimţită de noi toţi, în toiul mesei frăţeşti care a avut loc după recepţie. Cu simţul negreşelnic al istoricului încercat în judecarea momentelor culminante ale cursului evenimentelor, dsa a precizat că dacă e adevărat că I. P. Sf. Mitropolit Nicolae a făcut ceea ce a trebuit să facă oricine ar fi fost în locul Său, apoi nu e mai puţin adevărat că ceea ce a făcut, a făcut fiindcă a fost capabil să facă. Concepţia severă şi conştiinţa înaltă pe care o are înaltul ierarh despre datoriile împreunate cu o atât de înfricoşată apostolie, nu desfiinţează meritul însuşirilor şi posibilităţilor personale. Datoriile indicate de I. P. Sf. Sa sunt legate de demnitatea poziţiei, a scaunului respectiv; iar posibilităţile, de însuşirile omului care ocupă acest scaun. Ori noi am prăznuit la Rusalile anului acestuia tocmai personalitatea care nu a ocupat numai scaunul cel mai de sus, ci l-a şi cinstit, sporindu-i gloria şi mărindu-i prestigiul.

Semnificaţia popasului festiv din ziua a doua de Rusalii nu e alta de cât cea arătată aici.

Peste măreţia lui reconfortantă, bat zările vremilor ce au să fie, cu fâlfăit de aripi largi, urările noastre ale tuturora, atât de frumos tălmăcite de Profesorul Lupaş:

Dorim I. P. Sf. Mitropolit Nicolae să ajungă un mitropolit instituţional. Şi suntem siguri că aceasta se va întâmpla. Poporul nostru, de câte ori vrea să exprime o judecată înaltă despre cineva, zice: „E un om ca un Şaguna". In viitor, el va ajunge să spună: „Om ca un Nicolae Bălan".

*

Conceput în proporţii adecvate evenimentului ce-l sublinia, programul festivităţilor — la dorinţa expresă a I. P. Sf. Mitropolit Nicolae — a fost redus la minimum. Imprejurările tot mai tulburi din zi în zi, nu îngăduiau mai mult.

Frumos pavoazat, Sibiul îşi aştepta oaspeţii, cari au şi început să sosească încă din Sâmbăta Rusaliilor. Catedrala şi Reşedinţa mitropolitană şi-au îmbrăcat porţile şi scările în verdeaţă. Alăturea, Librăria arhidiecezană a rânduit în vitrină, cu gust, un tablou al I. P. Sf. Sale, îmbrăcat în tricolor şi încadrat de valoroasele cărţi ieşite de sub tipar în cursul păstoririi luminatului nostru „ctitor de vremuri noi" şi sub directa supraveghere a I. P. Sf. Sale.

In dimineaţa zilei întâia a Rusaliilor I. P. Sf. Mitropolit *Nicolae* a slujit cu mare sobor, în Catedrala mitropolitană, sf. Liturghie. Cu acel prilej, I. P. Sf. Sa a conferit mai multe distincţii: diaconii Dr. *Grigorie T. Marcu*, profesor la Academia teologică „Andreiană" şi *Alexandru Popa*, secretar consistorial, au primit binecuvântarea de-a purta brâu roşu; diaconul *Ioan Circov*, exactor consistorial, a fost hirotesit întru arhidiacon; presbiterul Dr. *Spiridon Cândea*, consilier arhiepiscopesc, a fost hirotesit întru protopresbiter, iar protoiereii Dr. *Dumitru Stăniloae*, rectorul Academiei teologice „Andreiane, *Emilian Cioran*, consilier mitropolitan şi *Ioan Moţa*, s'au învrednicit a se împărtăşi — primii în Arhiepiscopia noastră — de darul stavroforiei.

La sfârşitul sf. Liturghii, I. P. Sf. Sa a predicat obştei care umpluse Catedrala până la refuz. Mânecând dela ruga: „Impărate ceresc... Vistierul bunătăţilor... vino şi te sălăşlueşte întru noi", I. P. Sf. Sa a arătat cum se coboară asupra noastră binecuvântările cereşti, luminându-ne calea în toate zilele vieţii noastre, ca să putem plini cele bune cu pace, curaj şi însufleţire.

Seara, I. P. Sf. Sa a primit închinarea corului Şcoalei normale „Andrei Şaguna", care a executat câteva cântece religioase sub conducerea Păr. Prof. Gh. Şoima.

Catedrala mitropolitană, iluminată feeric până târziu în noapte, prevestea emoţiile zilei viitoare.

Această a doua zi de Rusalii — sorocită pentru desfăşurarea sărbătoririi — se anunţa senină şi însorită. Cu dimineaţa 'n cap, mulţimea începuse să animeze strada Mitropoliei.

La vremea prânzului, cortegiul a pornit spre Catedrală în sunetul clopotelor, croindu-şi drum printre mulţimea ce zorise să primească binecuvântările Ierarhilor. Lespezile Catedralei erau presărate cu flori.

Liturghia arhierească a fost săvârşită de I. P. Sf. Mitropolit *Nicolae*, înconjurat de P. Sf. Lor Episcopii *Andrei Magieru* al Aradului, *Vasile Lăzărescu* al Timişorii, *Nicolae Colan* al Vadului, Feleacului şi Clujului, *Nicolae Popovici* al Orăzii şi *Policarp Moruşca* al Româ-

nilor ortodocşi din Ţările apusene şi America. Cu acest prilej P. C. Protosingheli *Teodor Scorobeţ* şi *Veniamin Nistor* au fost rânduiţi arhimandriţi.

Slujba a fost de-o măreţie cutremurătoare. Corul Catedralei, condus de Păr. Prof. Gh. Şoima şi complectat cu contribuţia solistului Petru Gherman, s'a întrecut pe sine.

Predica zilei a rostit-o P. Sf. Episcop *Andrei* al Aradului. Şi tot P. Sf. Sa a deschis şirul cuvântărilor omagiale. Cu vizibilă emoţie în glas, P. Sf. Sa a arătat că rânduirea înainte cu două zeci de ani a I. P. Sf. Mitropolit Nicolae pe scaunul de înaintestătător al Ortodoxiei ardelene, trebue înţeleasă ca o faptă ieşită din voia lui Dumnezeu. Asupra celui ales cu o atât de neuitată însufleţire, s'a revărsat îmbelşugat ploaia darurilor cereşti. Nimic din tot ce s'a zidit măreţ şi trainic în Biserica ortodoxă din România întregită, nu s'a făcut fără contribuţia esenţială, decisivă, a I. P. Sf. Mitropolit Nicolae.

Am ascultat cu firească emoţie această impresionantă mărturisire, consimţită de noi toţi.

A urmat apoi *solemnitatea înmânării volumului omagial.* De astădată are cuvântul P. Sf. Episcop *Nicolae Colan,* înaintestătătorul comitetului de iniţiativă al prăznuirii acesteia. P. Sf. Sa a luat loc pe tetrapodul din mijlocul Catedralei, unde pe o masă împodobită cu flori şi încadrat de lumânările dicherului şi tricherului, fusese aşezată din vreme superba casetă cu exemplarul de onoare din volumul omagial.

Cu graiu măsurat şi întretăiat de emoţie, P. Sf. Sa a rostit mişcătorul cuvânt festiv pe care l-a aşezat în fruntea volumului omagial.[1]

Osebit de impresionant a fost momentul în care P. Sf. Episcop Nicolae Colan — rostind cuvintele: „Vă rog să-mi îngăduiţi, Inalt Prea Sfinţite, să fac slujbă de diacon..." — a luat masivul volum omagial şi îndreptându-se spre jeţul arhieresc printre preoţii în odăjdii aliniaţi de o parte şi de alta, l-a predat I. P. Sf. Sale. Luând obştescul dar ce i-a fost oferit cu atâta dragoste şi veneraţie, I. P. Sf. Mitropolit Nicolae l-a îmbrăţişat călduros pe P. Sf. Episcop Nicolae Colan şi apoi a rostit cuvântarea recapitulativă pe care o reproducem în fruntea fascicolului acestuia.

Cu acelaş alaiu, I. P. Sf. Sa a fost condus la Reşedinţa mitropolitană.

La recepţia care s'a desfăşurat acolo, I. P. Sf. Sa a fost omagiat de următorii oratori: dl ministru Prof. Silviu Dragomir în numele Guvernului, dl rezident regal General Dănilă Papp în numele Ţinutului Mureş, dl General comandant Gh. Leventi din partea oştirii, dl Prof. univ. Dr. Emil Ţeposu din partea conducerii supreme a FOR-ului, I. P. C. Arhim. Teodor Scorobeţ din partea Consiliului nostru arhiepiscopesc, Păr. Dr. Gh. Ciuhandu din partea Asociaţiei cle-

[1] Vezi textul lui în *Revista Teologică* XXX, a. c., p. 121—128.

rului „A. Şaguna", dl prefect Col. D. Tocineanu-Petrescu, dl primar Dr. Sever Pop, dl vice-preşedinte al „Astrei" Dr. Gh. Preda, societăţile femenine prin dnele Agnes Măcelaru şi Vătăşanu şi I. P. C. Arhim. N. Stamatiadis din partea comunităţii greceşti din Braşov.

Le-a răspuns tuturora I. P. Sf. Sa.

Cu acest prilej, Inaltul Ierarh a primit mai multe daruri preţioase.

După recepţie, oaspeţii au fost poftiţi la o agapă, în aula Academiei teologice „Andreiane". Aci, I. P. Sf. Mitropolit Nicolae a toastat pentru Ţară şi Tron, iar dl Prof. univ. Dr. I. Lupaş pentru I. P. Sf. Sa.

Seara, la Teatrul orăşenesc, I. P. Sf. Sa a fost sărbătorit printr'un concert religios executat de corul Şcoalei normale de băeţi şi fete „A. Şaguna", dirijat de Păr. Prof. Gh. Şoima, cu concursul Păr. Prof. P. Gherman.

*

Aşa au trecut aceste două zile mari, cu emoţiile lor răscolitoare, peste sufletele noastre gătite de sărbătoare.

Dr. GRIGORIE T. MARCU

INTRĂRI ÎN MONAHISM. Doi fruntaşi ai vieţii noastre bisericeşti, P. C. Lor Protoiereii *Trandafir Scorobeţ* şi *Virgil Nistor*, consilieri arhiepiscopeşti, s'au învrednicit a se împărtăşi de dobândirea chipului celui asemenea îngerilor, în sfântul şi marele post al Paştilor, la mânăstirea Căldăruşani, devenind în călugărie C. Ieromonahi *Teodor* şi *Veniamin*. Inaintaţi apoi Protosinceli — la praznicul Invierii Domnului — cu prilejul solemnităţilor de la Rusalii I. P. Sf. Mitropolit *Nicolae* le-a acordat rangul de Arhimandriţi.

I. P. C. Arhimandriţi *Teodor Scorobeţ* şi *Veniamin Nistor* reprezintă două forţe încercate şi agere ale Consiliului nostru arhiepiscopesc. Grelele îndatoriri cărora trebuia să le facă faţă aparatul nostru administrativ bisericesc în anii de după mărita izbăvire naţională, au fost duse totdeauna la bun sfârşit mulţumită desigur şi râvnei cu care I. P. C. Lor au ştiut să se identifice în toată buna vremea cu directivele date de luminatul nostru Arhipăstor I. P. Sf. Mitropolit *Nicolae*, şi să vegheze la împlinirea lor rapidă şi eficace.

Neîntrecut în purtarea agendelor secţiilor bisericească, şcolară şi culturală, I. P. C. Arhim. *Teodor Scorobeţ* a fost mijlocitorul iscusit al vrerilor de regenerare în duh şi adevăr a vieţii noastre bisericeşti între Chiriarhul care le-a nutrit şi obştea care a dobândit folosinţă din ele.

I. P. C. Arhim. *Veniamin Nistor*, pe lângă sarcinile multiple şi gingaşe ale secretariatului consistorial — care reprezintă la noi un oficiu de centralizare a tuturor chestiunilor bisericeşti — a onorat referade împreunate cu mare răspundere din repertoriul secţiei economice.

Dacă am admirat la cel dintâi limpezimea gândului şi tăria duhului care nu se lasă tăbărât de uscăciunea slovei care ucide, celă-

lalt ne-a cucerit prin râvna şi uluitoarea sa putere de muncă, dovedită zilnic la postul cel mai greu al cancelariei arhiepiscopeşti.

Amândoi au fost însărcinaţi cu misiuni importante, pe cari le-au dus la bun sfârşit: I. P. C. Teodor la Românii ortodocşi din America, la Conferinţa ecumenică de la Stockholm, ş. a., iar I. P. C. Veniamin alerga la Bucureşti ori de câte ori i se făcea vreo nedreptate preoţimii noastre. Amândoi sunt vechi şi harnici mânuitori de condeiu.

I. P. C. Arhim. Teodor este la curent cu noutăţile literaturii religioase anglo-americane. Limba engleză o stăpâneşte perfect, încă de pe vremea când ostenea ca preot misionar în U. S. A. A publicat importante articole de îndrumare în „Telegraful Român" şi „Revista Teologică".

I. P. C. Arhim. *Veniamin* este autorul acelor răsunătoare studii documentare asupra situaţiei privilegiate a cultelor minoritare din România, pe cari le-a publicat — sub pseudonimul „Părintele Nichifor" — în „Telegraful Român", „Revista Teologică" şi „Revue de Transylvanie".

Revista noastră — cu care I. P. C. Lor au legături trainice de peană şi de gând — le urează, mişcată, la această răscruce a vieţii lor, belşug de har şi spor pe calea cea strâmtă şi binecuvântată a călugăriei.

Cu prilejul îndătinatului pelerinaj anual de la sf. mânăstire Brâncoveanu de la Sâmbăta de sus, a fost tuns în monahism tânărul Diacon *Zian V. Boca,* luând numele de *Arsenie.*

C. Ierodiacon *Arsenie Boca* este absolvent al Academiei noastre teologice „Andreiane". Remarcat încă de pe băncile şcolii pentru deosebitele-i înclinări spre viaţa monastică, a fost trimis de I. P. Sf. Mitropolit *Nicolae* al Ardealului la şcoala de Arte frumoase din Bucureşti, pentru a-şi perfecţiona marele său talent de pictor, iar apoi la sf. Munte Athos şi la Atena. Intors în ţară, şi-a petrecut viaţa la sf. mânăstire Brâncoveanu, departe de forfota lumii, alternând rugăciunea cu studiul picturii bisericeşti. E un caracter integru şi un monah de aspră trăire duhovnicească.

Vechiul şi statornicul gând al I. P. Sf. nostru Mitropolit *Nicolae* de a alcătui o trupă de călugări luminaţi, prin aceste intrări în cinul monahal, este pornit pe calea înfăptuirii.

Dr. GRIGORIE T. MARCU

ADUNAREA EPARHIALĂ a Arhiepiscopiei ort. rom. de Alba-Iulia şi Sibiu s'a întrunit la centrul Mitropoliei noastre, ca de obiceiu, la Dumineca Tomii.

In cuvântarea cu care i-a inaugurat lucrările, I. P. Sf. Mitropolit *Nicolae* a răspuns la întrebarea pe care a formulat-o astfel: „Ce trebue să facă Biserica azi, în mijlocul complicaţiilor şi a grijilor

de tot felul"? Inaltul Ierarh a dat singurul răspuns nimerit: să-şi potenţeze funcţia socială, să-şi îndoiască râvna misionară, propovăduind pretutindenea şi tuturor certitudinea mântuirii lumii prin crucea lui Hristos. I. P. Sf. Sa a încheiat afirmând, cu vigoarea pe care i-o cunoaştem, dreptul poporului român la o existenţă liberă.

La şedinţele din 6—8 Maiu a. c., diferitele comisiuni şi-au prezentat rapoartele. S'au iscat, ca totdeauna, desbateri instructive. Cele privitoare la nedreptăţile făcute Academiilor teologice din Ardeal prin legea de „raţionalizare" a învăţământului superior, merită o menţiune specială. Adunarea a aprobat cu entusiam hotărârea I. P. Sf. Mitropolit *Nicolae* de a lupta cu toată energia pentru repararea acestor nedreptăţi.

Luând cunoştinţă de apropiata împlinire a două decenii de când I. P. Sf. Mitropolit Nicolae deţine cu inegalabilă vrednicie frânele Mitropoliei ardelene, adunarea l-a omagiat spontan şi generos pe Inaltul Ierarh, prin rostul deputaţilor Prot. Dr. D. Stăniloae, Prot. Em. Cioran şi Alexandru Lucescu, ale căror cuvântări au fost acoperite de ovaţii.

Lucrările adunării eparhiale s'au încheiat într'o atmosferă de deplină satisfacţie pentru progresele dobândite de Biserica noastră, pe toate tărâmurile. GR. T. M.

PELERINAJUL DE LA MÂNĂSTIREA BRÂNCOVEANU a întrunit la rugăciune de obşte şi în acest an, în Vinerea din săptămâna luminată, cler şi popor din tot jurul. I. P. Sf. Mitropolit *Nicolae* şi P. Sf. Episcop *Nicolae Colan* al Clujului, au slujit sf. Liturghie şi au cuvântat închinătorilor.

Cu acel prilej, s'a săvârşit impresionanta slujbă a tunderii în monahism a Păr. Ierodiacon Arsenie Boca. Despre nevoinţele şi vârtuţile acestui prim cetăţean al restauratei ctitorii voevodale de la Sâmbăta de sus, vorbim altundeva. GR. T. M.

† Dr. VALERIAN ŞESAN. Cu ziua de 10 Maiu a. c., cununa teologilor de veche faimă de la Cernăuţi numără cu o valoare mai puţin. Seniorul Facultăţii de Teologie de acolo, Păr. Prof. Dr. Valerian Şesan, nu mai este. Il ştiam încă în plină vigoare, cu tot argintul celor 62 de ani ai săi. Moartea lui ne-a surprins şi ne-a durut îndoit, tocmai din această pricină.

Pururea pomenitul nostru profesor de Drept bisericesc a adus la catedra pe care a onorat-o cu râvnă cernăuţeană — adică exemplară, totală — pe lângă solida sa pregătire teologică şi juridică — era doctor în Teologie de la Cernăuţi şi doctor juris utriusque de la Universitatea din Praga — mănunchiul stufos de însuşiri al unui spirit de-o rară preciziune juridică şi de trainice concepţii ortodoxe,

stropite amândouă de ploaia reconfortantă a unui temperament impetuos şi a unui avânt unic. Am admirat întotdeauna temeinicia ireproşabilă a cursurilor sale şi am urmărit cu cel mai viu interes intervenţiile sale strălucite în temeluirea şi desăvârşirea organizaţiei noastre bisericeşti. Dar argintul viu al expunerilor sale făcute la catedră sau în desbaterile corporaţiilor bisericeşti, ne-a încântat şi ne-a cucerit. A fost dascăl născut, nu făcut. Nici când n'a plictisit şi n'a desamăgit pe nimeni dintre ascultătorii săi.

Preot luminat — înălţat tocmai pentru aceasta la rangul de Arhipresbiter Stravrofor — Păr. Prof. Dr. V. Şesan a fost unul din cei mai pricepuţi şi mai convinşi apărători ai drepturilor Bisericii noastre.

Clerul bucovinean l-a rânduit la cârma Asociaţiei lui; Facultatea de Teologie l-a avut de repetate ori decan, iar Universitatea cernăuţeană rector.

Solicitat în atâtea părţi, şi-a risipit generos, tuturor, energia şi prestigiul său, fără a uita să-şi facă răgaz şi pentru cărturărie. Studiile sale de specialitate — temeinice, limpezi şi sprintene[1] — i-au adus, din partea unui cunoscător, calificativul meritat: *„cel mai distins canonist român din zilele noastre"*.[2]

Sufletul său bun se veseleşte acum în ceruri, laolaltă cu ceilalţi ziditori ai faimei netrecătoare care împodobeşte fruntea Facultăţii de Teologie din Cernăuţi. Iar trupul lui, zace 'n glie românească ce geme 'n amarnica robie a celor „fără Dumnezeu". Cerul milostiv l-a cruţat de cumplita durere care ne sfâşie inimile...

Il plângem de departe — ca şi familia-i alungată de urgie de la căpătâiul lui — şi-i pomenim cu veneraţie vredniciile, acum şi pururea.

Dr. GRIGORIE T. MARCU

---

[1] A debutat cu vasta şi documentata monografie *Kirche und Staat im römisch-byzantinischen Reiche seit Konstantin dem Grossen und bis zum Falle Konstantinopels.* Erster Band, Die Religionspolitik der christlich-römischen Kaiser, von Konstantin d. Gr. bis Theodosius d. Gr. (313—380), Cernăuţi 1911, p. 359 — pe care o utilizează şi celebrul canonist apusean *Sägmüller.* — Celelalte lucrări ale defunctului sunt inventariate la *Dr. Lazăr Iacob: Dr. Valerian Şesan* (Extras din „Studii Teologice" an. VIII, vol. I), Bucureşti, 1940 şi la *Dr. Liviu Stan: † Prof. Dr. Valerian Şesan,* în: „Telegraful Român" (Sibiu), an. LXXXVIII, 1940 nr. 21. La acestea trebue adăugate numeroasele articole şi note mărunte risipite în revista *Candela* (Cernăuţi) şi judiciosul studiu despre *Căsătoria religioasă obligatorie,* apărut după moartea autorului, în: *Omagiu Inalt Prea Sfinţiei Sale Dr. Nicolae Bălan, Mitropolitul Ardealului, la două zeci de ani de arhipăstorire,* Sibiu 1940, p. 731—739 (şi 'n *extras).*

[2] *Dr. Lazăr Iacob,* profesor de Drept bisericesc la Facultatea de Teologie din Bucureşti, în: *Op. cit.* p. 5.

O PUTERNICĂ AFIRMARE ARTISTICĂ-CULTURALĂ A ROMÂNILOR SIBIENI. In vremea stăpânirii străine, deşi erau în inferioritate numerică, Românii sibieni dovedeau mai multă trezvie naţională de cât în anii de după unire, când toată pulsaţia culturală a acestei cetăţi rămăsese exclusiv în seama Mitropoliei ortodoxe şi — nominal — a „Astrei". Vechea şi merituoasa Reuniune de cântări „G. Dima", care a însufleţit decenii dearândul cu cântec românesc societatea sibiană, şi-a atârnat lira în cui. Câţiva ani de zile n'am mai auzit nimic de ea. Triumfurile ce i le-a agonisit bagheta fermecată a dirijorilor G. Dima, Aug. Bena, Ionel Crişan şi Nicolae Oancea, şi conducerea înţeleaptă a unor preşedinţi ca Patriarhul Miron Cristea, Episcopii Nicolae Ivan, Lucian Triteanu şi Nicolae Colan, poetul Octavian Goga ş. a., păreau cu desăvârşire uitate.

Şi ar fi rămas aşa dacă gândul reînvierii acestei reuniuni n'ar fi răsărit în inimile a doi oameni entuziaşti şi pricepuţi. Dl Dr. Sever Pop, primarul municipiului, şi Păr. Diacon Petru Gherman, profesor la Academia teologică „Andreiană" — căci de ei e vorba — au reuşit să refacă rândurile cântăreţilor şi să reabiliteze prestigiul reuniunii. Concertul din seara zilei de 25 Maiu a. c., aplaudat frenetic de o asistenţă distinsă şi numeroasă în frunte cu I. P. Sf. Mitropolit Nicolae al Ardealului, a însemnat fără doar şi poate un mare succes românesc. Deschis cu un puternic „Hristos a 'nviat", de compozitorul şi dirijorul P. Gherman, restul programului a fost alcătuit exclusiv din compoziţii de-ale maestrului G. Dima.

Increstăm cu simpatie această frumoasă isbândă artistică-culturală.

GR. T. M.

ALEGERI DE IERARHI. La sfârşitul primăverii, trei din scaunele vlădiceşti ale Bisericii noastre erau văduvite. Episcopia Huşilor rămăsese fără titular în urma trecerii P. Sf. Nifon Criveanu la cârma reînfiinţatei Mitropolii a Olteniei. Episcopia Timişorii, care a început să funcţioneze la 1 Aprilie a. c., gospodărită succesiv de P. Sf. Lor Episcopii Andrei al Aradului şi Nicolae al Orăzii, îşi aştepta deasemenea păstorul dorit. Iar Mitropolia Bucovinei, după retragerea din scaun a I. P. Sf. Visarion Puiu, întâmplată în Maiu a. c., rămăsese în grija P. Sf. Episcop Lucian al Romanului.

Colegiul electoral pentru complectarea acestor scaune vacante, s'a întrunit în Capitală, în săptămâna din preajma Praznicului Pogorârii Duhului Sfânt.

Marţi 11 Iunie a. c., sub preşedinţia I. P. Sf. Mitropolit *Irineu* al Moldovei şi Sucevei, s'a procedat la alegerea titularului Episcopiei Huşilor. Venerabilul Episcop al Argeşului, P. Sf. *Grigorie Leu*, a întrunit cele mai multe voturi şi a fost proclamat ales. P. Sf. Sa duce la cârma istoricei Episcopii moldovene prestigiul unei vieţi de totală devoţiune Bisericii noastre şi faima unui luptător încercat contra

anarhiei religioase pricinuită de secte, împotriva cărora a scris mai multe lucrări temeinice.[1]

Alegerea primului arhipăstor al Episcopiei Timişorii s'a făcut Miercuri 12 Iunie a. c. Inainte de-a se proceda la votare, I. P. Sf. Mitropolit *Nicolae* al Ardealului, preşedintele Colegiului electoral, a subliniat în cuvinte calde şi drepte misiunea ortodoxă şi românească a nouei Episcopii, pentru a cărei înfiinţare a luptat obştea ortodoxă ardeleană de la Mitropolitul Şaguna încoace,[2] şi a exprimat urarea de a vedea la cârma ei pe cel dorit de întregul cler şi popor.

P. Sf. Episcop Dr. *Vasile Lăzărescu* al Caransebeşului întrunind o majoritate impresionantă de voturi, a fost proclamat ales.

Primul Episcop al Timişorii este un organizator iscusit şi un cunoscut om de carte. Noua sa misiune, îi deschide un câmp de activitate din cele mai largi. Mijloacele trebuincioase pentru ducerea la îndeplinire a sarcinilor ce-i sunt rezervate, nu-i lipsesc.

Joi 13 Iunie a. c., sub preşedinţia I. P. Sf. Mitropolit *Irineu* al Moldovei şi Sucevei, s'a făcut alegerea Mitropolitului Bucovinei.

Cu toate că anumite cercuri mireneşti influente au încercat să determine un rezultat contrar voinţei eparhiei văduvite — fapt care l-a determinat pe P. Sf. Episcop Lucian al Romanului să-şi retragă candidatura în ultimul moment — intervenţia energică a factorilor cu răspundere a salvat încă odată prestigiul şi libertatea Bisericii, aducând lucrurile la brazdă.

P. Sf. Episcop *Tit* al Hotinului, asupra căruia s'au fixat preferinţele majorităţii electorilor, a fost proclamat ales.

Cei patru ani de arhipăstorire la Bălţi — din care a făcut un nucleu de viaţă culturală şi misionară cu remarcabilă pulsaţie[3] — au arătat din destul priceperea şi bunele intenţii ale noului Mitropolit al Bucovinei.

Rezultatul alegerilor a lăsat fără titulari alte trei eparhii: Argeş, Caransebeş şi Hotin. Evenimentele neaşteptate cari aveau să urmeze, au atenuat urgenţa complectării lor.

Dr. GRIGORIE T. MARCU

---

[1] Cea mai amplă şi mai temeinică dintre ele e *Confesiuni şi secte*, studiu istoric-misionar; Bucureşti, Tip. Cărţilor bisericeşti, 1929; p. XII+242.

[2] Pentru a curma odată valul supralicitărilor de merite ce şi le revendicau — în dauna adevărului istoric — unii din fruntaşii noştri cu oarecare rol în luptele duse pentru înfiinţarea acestei Episcopii, Păr. Prof. Dr. *Liviu Stan* de la Academia teologică „Andreiană", a adunat şi studiat documentele în chestiune, trăgând concluziile de nesdruncinat pe cari le înfăţişază iubitorilor de adevăr broşura: *Episcopia Timişorii*. Precizări; Sibiu, Tip. Arhidiecezană, 1940, p. 92.

[3] I. P. Sf. Mitropolit *Tit Simedrea* — el însuş cărturar pasionat — a înfiinţat la Bălţi o tiparniţă şi revista de frumoase făgăduinţi *Insemnări creştine* (apare din 1938).

† DR. TEODOR BOTIŞ. Fostul rector al Academiei teologice din Arad, Păr. Iconom-Stavrofor Dr. Teodor Botiş, s'a săvârşit din viaţă în 14 August a. c., la vârsta de 67 de ani.

Bihorean de origine, după ce şi-a făcut studiile inferioare la Şimleu, Oradea şi Sibiu, a urmat teologia la Arad şi Cernăuţi, unde şi-a luat doctoratul. Academia teologică din Arad a servit-o ca profesor 38 de ani. S'a afirmat ca publicist încercat şi conferenţiar priceput. Revista „Biserica şi Şcoala" l-a avut redactor mai mulţi ani. Dintre lucrările răposatului profesor de teologie, *Monografia familiei Mocioni*[1] — pe care Academia Română a distins-o cu un premiu — merită a fi reţinută în primul rând.

Osemintele sale au fost însoţite la mormânt în 16 August a. c. Dumnezeu să-i îngăduiască sufletul în curţile sale.

✠

FRĂMÂNTĂRILE PRIN CARI A TRECUT ŢARA NOASTRĂ ÎN VREMEA DIN URMĂ. Răsboiul actual n'a rămas fără urmări pentru Ţara noastră. Dacă până la începutul verii le-am simţit numai indirect, de atunci încoace am intrat într'o perioadă de sbuciumări succesive.

La 27 Iunie a. c., Rusia sovietică ne-a pretins Basarabia şi Bucovina de Nord. Şi le-a luat. Zeci de mii de fraţi de-ai noştri au pornit pe drumurile pribegiei, părăsind în voia soartei toată agoniseala lor.

Câtăva vreme după aceea, am fost invitaţi să ne înţelegem cu Ungurii şi cu Bulgarii. Prin arbitrajul dela Viena (30 August a. c.) şi prin tratativele cu Bulgaria, am pierdut jumătatea de Nord-Est a Ardealului şi Cadrilaterul (judeţele Durostor şi Caliacra). O treime din pământul Ţării abia întregită, ne-a fost răpit.

Guvernul prezidat de dl Ing. *Ion Gigurtu*, venit la cârmă după răpirea Basarabiei şi a Bucovinei de Nord, a îndrumat politica noastră externă spre puterile axei Berlin-Roma, cari — după sentinţa de la Viena — au garantat integritatea şi inviolabilitatea noilor frontiere ale României.

Inlăuntrul Ţării, nemulţumirile dădeau în clocot. Sub presiunea lor, guvernul Gigurtu a demisionat. La 4 Septemvrie a. c., Generalul *Ion Antonescu* a fost numit preşedinte al Consiliului de miniştri şi apoi investit cu puteri excepţionale pentru conducerea Statului. Constituţia din 27 Februarie 1938 a fost abrogată şi Corpurile legiuitoare dizolvate. In Capitală, la Braşov şi la Constanţa, membrii atât de prigonitei *„Garda de Fier"* au pus mâna pe instituţiile publice. In dimineaţa zilei de 6 Septemvrie a. c., Regele *Carol II* şi-a semnat abdicarea, trecând Tronul Măriei Sale Marelui Voevod *Mihai* de

[1] Vezi *Revista Teologică* XXX, a. c. p. 68—69.

Alba-Iulia. *Majestatea Sa Regele Mihai I* a depus imediat legiuitul jurământ. Toţi cei vinovaţi de dezastrul în care a ajuns Ţara, au fost destituiţi din funcţiunile lor şi deferiţi justiţiei.

Chemată de Conducătorul Statului, dl General Ion Antonescu — în numele întregei suflări româneşti — *Majestatea Sa Regina-Mamă Elena* s'a întors în Ţară în 14 Septemvrie a. c., iar a doua zi a fost primită cu mare alaiu în Capitală.

In 15 Septemvrie a. c., un Inalt Decret Regal al Majestăţii Sale Regelui Mihai I, a învestit cu putere de lege totala transformare lăuntrică a României: Statul român a fost proclamat *Stat naţional legionar*, iar *Mişcarea legionară, singura organizaţie politică recunoscută.* Dl General *Ion Antonescu* devine *Conducător al Statului legionar* şi preşedinte al Consiliului de miniştri. In aceeaşi zi, dsa a anunţat lista noului cabinet. Profesorul *Horia Sima*, şeful mişcării legionare, a fost numit vice-preşedinte al Consiliului de miniştri, iar Prof. *Traian Brăileanu*, ministru al Instrucţiunii publice şi al Cultelor şi Artelor.

Ţara a primit cu uşurare şi cu lacrimi schimbarea de regim — singura dorită de ea. Transformarea pornită de jos, de la popor, a răsbit în sfârşit deasupra, înlăturând pentru totdeauna simulacrele de înoire sufletească a neamului. Ca să ajungă aci, Mişcarea legionară a trebuit să plătească birul celor mai înspăimântătoare prigoane, cari s'au soldat cu o adevărată pădure de cruci ce străjuesc astăzi căpătâiele luptătorilor omorâţi de coaliţia iudeo-masonă.

In fruntea lor, tronează jertfa creatorului Mişcării legionare: *Corneliu Zelea Codreanu.* Ziua lui, ziua biruinţii legionare, a fost prăznuită cu evlavie la 13 Septemvrie a. c. Un parastas a fost oficiat cu acest prilej la Casa Verde din Capitală, de către I. P. Sf. Mitropolit *Nicolae* al Ardealului — şi pe tot întinsul Ţării.

Insoţită de nădejdile şi de sprijinul nostru al tuturor, România nouă îşi începe marşul spre măririle viitoare ale neamului.

Doamne al puterilor, fii cu noi — acum şi totdeauna!

URMĂRILE STRÂMTĂRII GRANIŢELOR PENTRU BISERICA ŞI CULTURA ROMÂNEASCĂ sunt din cale-afară de dureroase. Câteva milioane de fraţi de-ai noştri rămân în robie, lipsiţi de reazimul văzut al unicului reazim pe care nu-l poate răpi nimeni: credinţa 'n Dumnezeu şi arderile conştiinţei naţionale.

Ne gândim la Basarabia şi Bucovina de Nord. Au încăput pe mâinile nelegiuite ale ateilor bolşevici.

Mitropolia Basarabiei şi Episcopiile Cetăţii-Albe şi Hotin nu mai există. Mitropolia Bucovinei s'a sălăşluit la Suceava, cu ceea ce a mai putut salva. Câteva sute de preoţi refugiaţi şi-au căutat adăpost înlăuntrul Ţării. O parte din ei au fost primiţi în Arhiepiscopia noastră.

Universitatea din Cernăuţi s'a sălăşluit la Suceava, iar Facultăţile de Teologie şi Agronomie din Chişinău, la Iaşi. Bibliotecile lor — adică şi aceea a Facultăţii de Teologie din Cernăuţi, ale cărei comori le regretăm îndeosebi — nu mai sunt ale noastre.

In Ardealul răpit, rămân la posturile de veghe toţi Episcopii noştri. P. Sf. *Nicolae Colan* al Vadului, Feleacului şi Clujului, a fost cel dintâi care s'a hotărât să ia asupra Sa riscurile rămânerii sub stăpânire vrăjmaşe. Ii pomenim cu veneraţie eroica deciziune, după ce am primit-o cu lacrimi.

Episcopii uniţi de Cluj, Oradea şi Baia-mare, deasemenea rămân la scaunele lor.

Arhiepiscopia noastră pierde regiunea săcuiască, întru redeşteptarea căreia a ostenit atâta. Două treimi din Episcopia Orăzii şi o bună parte a Episcopiei Clujului, rămân dincoace de vremelnicul hotar.

Universitatea Daciei Superioare, glorioasa „Alma Mater Napocensis", îşi va continua misiunea la Sibiu, iar o parte din ea — Facultatea de Ştiinţe, Academia comercială şi cea de agricultură — la Timişoara.

Cei rămaşi, aşteaptă de la fraţii liberi tot ajutorul ce li-l pot da. Il ştim cu toţii care-i!...

Nu-i vom da uitării *nicicând.*

NOTE ŞI INFORMAŢII

NUMĂRUL festiv al „Revistei Teologice" (Maiu-August a. c.), a încetat de-a mai fi un fascicol, fie acesta chiar un fascicol excepţional. A fost un volum masiv, de dimensiuni respectabile (360 pagini) şi înzestrat cu material select şi unitar.

„Revista Teologică" a mai editat şi altă dată numere festive. Dar, după cum ne scriu prietenii — şi îi credem, fiindcă ei au sprijinit din răsputeri sbuciumul înoitor al ctitoriei tinereţelor Mitropolitului Ardealului — acesta le-a întrecut pe toate.

Şi pe drept! Căci „Revista Teologică" îi datoreşte I. P. Sf. Mitropolit Nicolae nu numai viaţa, ci însaş ascensiunea ei în interpretarea idealurilor ortodoxe şi a înzdrăvenirii conştiinţei naţionale. Pârga recunoştinţei ei i se cuvenea prin urmare, întreagă, numai Lui.

Am vrut ca ofranda noastră să fie realmente sărbătorească. De aceea am încheiat volumul festiv apărut la Rusalii cu rubrica „Mişcării literare". „Cronica" şi notele mărunte, rămase în urmă din Aprilie a. c., fascicolul acesta încearcă să le aducă la curent.

⁂

ÎN ULTIMELE LUNI, guvernele noastre cădeau unul după altul, cu graba prunelor coapte. Era şi aceasta o indicaţie că se apropia cutremurul...

Dar nu despre asta vrem să vorbim!

Cu fiecare nouă garnitură ministerială, se instala şi cădea, fireşte, şi titularul departamentului Cultelor şi Artelor. De la dl *Nicolae Zigre* încoace, ultimul ministru de resort cu stabilitate — aproximativă şi ea — de la care ne-au rămas destule lucruri bune pe lângă nefericita decizie de încurajare a anarhiei religioase pricinuită de secte, departamentul trebilor bisericeşti s'a bucurat succesiv de serviciile vremelnice ale dlor: Prof. *Ion I. Nistor*, Prof. *Ştefan Ciobanu*, Prof. *Const. C. Giurescu*, Prof. *Horia Sima* şi *Radu Budişteanu*, precum şi un subsecretar de stat, dl *Nicolae Sibiceanu*.

Dintre aceştia, dl *Horia Sima* a zăbovit mai puţin pe jeţul ministerial. Abia câteva zile.

Totuşi!...

Ne-a lăsat, prin cuvântarea ce-a rostit-o în ziua de Vineri 5 Iulie a. c., cu prilejul instalării dsale, un monument de justă înţelegere a poziţiei Bisericii în cadrul Statului naţionalist român. Iată, textual, pasajul pe care l-am reţinut:

„Sunt pentru o Biserică liberă şi stăpână pe sine, nesubjugată

nici unei influenţe, căreia Statul să-i acorde tot sprijinul, fără să-i ceară nimic altceva de cât să-şi îndeplinească misiunea ei divină, păstorirea sufletelor româneşti între hotarele noastre dacoromane".

Am notat, la timpul său — în „Telegraful Român" nr. 29—30 din 14 Iulie a. c. — că „mărturisirea înţeleaptă pe care a făcut-o dl ministru Horia Sima revelează o concepţie adâncă şi justă despre misiunea Bisericii în cadrul Statului român, pe care — spre marele nostru regret — nu putem spune că au exprimat-o cu atâta claritate şi fermitate înaintaşii dsale vechi şi noui. Dl H. Sima a plecat. Ne place să credem însă că urmaşii dsale vor onora precum se cuvine legământul ce li l-a lăsat moştenire şi care exprimă desigur un punct programatic al oricărui guvern naţionalist român".

Nu mai avem nimic de adăugat.

DL RADU BUDIŞTEANU, fostul titular al ministerului Cultelor şi Artelor, va fi fost un om bine intenţionat şi devotat slujbei sale. L'am văzut cutreerând Ţara curciş şi curmeziş, ca să cunoască nevoile departamentului dsale la faţa locului. Unde a văzut o greşală, a îndreptat-o. Unde a constatat lipsuri, s'a ostenit să le direagă. Iar abaterile grave pe cari le-a dibuit, n'a ezitat să le sancţioneze. Subvenţia cultului mozaic a suprimat-o. Neguţătorilor de cele sfinte, ovrei de neam, le-a ridicat autorizaţia de a vinde creştinilor obiecte de cult (icoane, ornate, prapori, lumânări, etc.).

S'a arătat, într'un cuvânt, un slujbaş râvnitor şi sensibil faţă de chestiunile de resort.

A luat însă şi unele măsuri cari au stârnit nedumeriri. Le înşirăm:

1. In inspecţiile făcute prin Ţară, dl ministru a constatat că nu toate lăcaşurile de închinăciune sunt deschise zilnic, din faptul dimineţii şi până 'n seară. Şi a poruncit să se facă aşa.

Cei ce nu ne iubesc, aveau aerul că dl ministru a pus capăt unei neglijenţe notorii a preoţilor. Şi aceştia, s'au simţit umiliţi de mustrările dsale. Fiindcă preoţii ştiu unele lucruri pe cari dl ministru nu le cunoaşte, n'avea de unde să le cunoască. Şi cari fac — cel puţin parţial — inoperantă generoasa dsale dispoziţie.

Avem, mai ales aici în Ardeal, parohii atât de sărace, încât nu sunt în stare să împrejmuiască ograda sf. lăcaş ca lumea. Există apoi enoriaşi rebeli, cari în ciuda tuturor avertismentelor parohului, îşi mână pe furiş şi pe întrecute dobitoacele la păscut în cimitirul sau în curtea bisericii. Şi avem — vai! — prea mulţi jefuitori de cele sfinte şi prea puţină pază în preajma sf. biserici. Intr'o fântână părăsită din ograda nu ştiu cărei biserici ieşene, apaşii îşi aruncau victimele gâtuite şi jefuite.

Cine-i de vină? Preotul?

Am spune *da* — am spune cu apăs — dacă preotul n'ar duce,

în atâtea şi atâtea cazuri, o viaţă mizeră, care-l obligă să poarte nu numai Molitvelnicul ci şi plugul, ca să poată trăi. Ori care portar de la instituţiile publice e mai bine retribuit de cât el, deşi şi-a cheltuit tinereţea pe băncile şcolilor.

Să se îndrepte mai întâi măsurile mişeleşti ale unor regimuri politice seculariste, cari şi-au bătut joc sistematic de haina preoţească, şi apoi suntem siguri că preotul va fi pururea în strană. Căci doar aceasta-i menirea lui, nu să alerge pe hotar, prin ploaie şi prin arşiţă, ca să strângă o mână de spice pentru gurile flămânde cari îl aşteaptă acasă.

2. Dl ministru ordonează apoi: *Evreii nu vor fi botezaţi!*

Deschidem sf. Evanghelie şi citim: *„Mergând, învăţaţi toate neamurile, botezându-i pe ei în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh"* (Mateiu 28, 19). Sau: *„Mergeţi în toată lumea şi propovăduiţi Evanghelia la toată făptura"* (Marcu 16, 15).

Pentru liniştirea cugetului nostru al tuturora, dl ministru să lase această spinoasă chestiune în grija autorităţilor noastre bisericeşti, să aibă încredere în tactul pastoral al preoţilor şi 'n dogoritoarele lor arderi naţionaliste. Poate fi sigur că ei vor şti să împiedice *„neghina"* să năpădească lanurile de grâu curat.

3. In sfârşit, dl ministru interzice preoţilor să ia taxe urcate de la credincioşii mai puţin înstăriţi pentru ierurghiile ce le săvârşesc, iar celor lipsiţi să le împlinească gratuit trebuinţele duhovniceşti.

Publicitatea ce s'a făcut acestei măsuri, a jicnit profund demnitatea tuturor preoţilor de ispravă. Şi aceştia — o spunem cu fruntea sus — constitue majoritatea clerului. Fiecarii s'au folosit de prilej ca să îndruge verzi şi uscate pe seama acestei atât de hulite tagme care nu se apără cu puşca. Le-a venit apa la moară — cum se zice.

Indrumăm cugetele drepte la cele ce am spus la punctul 1. Şi adăugăm: Admitem că unii preoţi şi-au putut creia o bunăstare materială de pe urma venitelor stolare. Dar nu ştim să fi sărăcit nici un enoriaş din pricina acestora. Sub nici un acoperiş sărman n'au rămas pruncii nebotezaţi, mirii necununaţi şi morţii neîngropaţi din pricina „dinarului". In schimb, atâţia din preoţii noştri pun pe masa săracului bănuţul milei, când îl cercetează cu „Iordanul".

Că vor fi abuzuri? Autoritatea bisericească — cel puţin la noi — nu întârzie să le sancţioneze. Dar *numai ea* are căderea să o facă. Şi cu aceasta, relevăm o eroare pe care dl ministru o face în mod constant. Desigur nu cu intenţii lăturalnice...

Dsa *dă ordine în Biserică.* Cu alte cuvinte, se suprapune — recte: se substitue — Sf. Sinod. Nu-i bine! Nu-i canonic! Nu-i creştineşte! Rostul ministrului Cultelor e altul de cât acela de a ordona în Biserică, peste capul Episcopatului; să reprezinte şi să apere interesele Bisericii pe lângă conducerea Statului.

Căci cum va porunci vremelnicia vecinicieí? Nu se cade şi nici nu poate — chiar dacă-şi

închipue că poate. Ceea ce socotim că de astă dată nu e cazul...

PENTRU ajutorarea refugiaţilor din Basarabia şi Bucovina de Nord, Arhiepiscopia noastră a luat din bună vreme cele mai largi măsuri. Preoţimea şi credincioşii noştri au răspuns cu o impresionantă tragere de inimă la apelul ce l-a lansat I. P. Sf. Mitropolit *Nicolae*, iar mai mulţi preoţi refugiaţi au fost rânduiţi în parohiile noastre vacante.

Vom reveni cu amănunte.

TELEGRAFUL ROMÂN (nr. 31—32 a. c.) publică în original şi traducere una din mişcătoarele mărturii de simpatie ce ne-au venit de peste hotare, cu prilejul răpirii Basarabiei şi a Bucovinei de Nord. Cu data de 9 Iulie a. c., P. Sf. Episcop al vechilor catolici Dr. *Adolf Küry* din Berna, a adresat I. P. Sf. Mitropolit *Nicolae* al Ardealului — de care-l leagă o trainică prietenie, desăvârşită la conferinţele ecumenice — o scrisoare în care-şi destăinueşte durerea ce i-a pricinuit-o imensa noastră jale, şi roagă pe Dumnezeu să ne scutească de noui suferinţi.

PRINTR'UN Decret Regal din 20 August a. c., I. P. Sf. Patriarh *Nicodim* şi I. P. Sf. Lor Mitropoliţii *Nicolae* al Ardealului şi *Alexandru* al Blajului au fost numiţi Consilieri Regali.

Distincţia aceasta — nerâvnită şi venită totuşi prea târziu — a fost folosită de cei doi Mitropoliţi ai Românilor ardeleni pentru a arăta cu fermitate, în dramaticele Consilii de Coroană de la sfârşitul lunii August a. c., că poporul român de dincoace de munţi refuză să-şi încredinţeze soarta pe mâini străine.

A fost o atitudine demnă, care nu se poate uita tocmai fiindcă ne înalţă.

DESFIINŢAREA tuturor sectelor religioase din Ţara noastră, e astăzi fapt împlinit. Regimul sectelor din România a fost soluţionat — în sfârşit! — aşa cum cer interesele superioare ale neamului. In fascicolul următor al revistei noastre, vom reproduce şi comenta decizia în chestiune (nr. 42.353 din 9 Septemvrie a. c.) a Ministerului Cultelor şi Artelor.

Cu toate că aplicarea acestei măsuri a fost suspendată, ne place să credem că — la urma urmelor — tot aici se va ajunge.

DL PROFESOR *Nichifor Crainic* a fost proclamat doctor honoris causa al Universităţii din Viena, iar în ultimul cabinet al domniei fostului rege Carol II, a fost titular al Ministerului Propagandei naţionale.

Aceste două distincţii cari au venit curând după alegerea dsale ca membru activ al Academiei Române, sunt o meritată răsplată pentru un om hulit şi lovit de atâtea ori pentru „vina" de-a fi gândit şi simţit româneşte.

PĂRINTELE Profesor Dr. *Ioan Lupaş* a împlinit în 9 August a. c., venerabila vârstă de şaizeci de ani. In aşteptarea apariţiei

volumului omagial ce i se pregăteşte — şi care va cinsti după cuviinţă ostenelile pe cari le-a depus eminentul academician dealungul celor treizeci şi cinci de ani de strălucită carieră profesorală (1/14 Aug. 1905—1 Aug. 1940) — ne mărginim deocamdată la această modestă menţiune.

PROFESORUL *Dr. Vasile Radu*, titularul catedrei de Studiul biblic al Testamentului Vechiu de la Facultatea de Teologie din Chişinău, a încetat din viaţă la o vârstă la care se mai poate munci. Erudit în limbile semitice, răposatul a fost unul din traducătorii Bibliei Sf. Sinod şi a Fundaţiilor culturale regale.

Dumnezeu să-l odihnească!

INTRE I. P. Sf. Patriarh *Nicodim* şi dl General *Ion Antonescu*, conducătorul Statului legionar, a avut loc un luminos schimb de scrisori asupra misiunii Bisericii ortodoxe române în cadrul actualei orânduiri a vieţii noastre publice.

In fascicolul viitor, vom discuta pe larg această importantă chestiune.

CU prilejul înaintărilor făcute în vară în rândurile Clerului militar — cele mai întinse de la înfiinţarea lui — Păr. Icon.-Stavr. Lt.-Col. *Ioan Dăncilă* a fost avansat la gradul de Colonel.

Revista noastră — al cărei vechiu colaborator este P. C. Sa — ia notă cu cea mai vie satisfacţie de distincţia ce i-au adus-o celui mai remarcabil membru al Clerului militar meritele sale de toţi ştiute.

ARMA CUVÂNTULUI se intitulează organul oficial al Episcopiei militare, înfiinţat în Maiu a. c., prin silinţele P. Sf. Episcop *Dr. Partenie Ciopron.*

Cele trei numere cari ne-au sosit la redacţie, sunt mărturia unui început bun. Intâlnim între colaboratori nume cunoscute: Păr. Icon.-Stavr. Colonel I. Dăncilă, Preot Căpitan Gh. Secaş ş. a., cari cunosc nu numai meşteşugul condeiului, ci şi puterea răscolitoare a gândurilor într'aripate.

SUNTEM în pragul unui nou an şcolar: primul an şcolar al statului legionar. Cât temeiu pun actualii ocârmuitori ai Ţării pe educaţia religioasă-morală, ne-au arătat declaraţiile făcute de dl General *Ion Antonescu* şi de dl ministru Prof. *Traian Brăileanu.*

In slujba acestei educaţii, a cărei trăinicie decisivă se asigură încă în şcoala primară, Păr. Prof. *Dumitru Călugăr* pune cele patru cărţi de Religie tipărite cu binecuvântarea I. P. Sf. Mitropolit *Nicolae*, iar Păr. Prof. *Dr. Ilarion V. Felea* un „Catehism creştin ortodox", însoţit de binecuvântarea P. Sf. Episcop *Andrei* al Aradului.

Vom reveni!